

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2008. aasta 9 kuul

Tallinn
Jaanuar 2009

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Vastutavad täitjad: Liina Ernits
Projektigrupi koosseis: Pille Liivaauk

EKI Rävälä 6
 19080 Tallinn
 Tel. +372 668 1242
 Fax +372 668 1240
 E-mail: eki@ki.ee
 <http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	14
Väliskaubandus	26
Maailmaturg	34
Euroopa Liidu turg	38
Rahvusvaheline konkurents.....	42
Kokkuvõte	44

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2008. aasta 9 kuu jooksul ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piimatööstuse tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- piimatööstuse majandusnäitajate muutusi (realiseerimise netokäive, kasum, kulud, töötajate arv, tootlikkus, rentaablus ja investeringud);
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud SA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid, turu ülevaateid ja uudiseid.

Töö maht on 45 lehekülge.

Eesti piimaturg 2008. aasta 9 kuul

Piima tootmine

Piimatoodangu mahu juurdekasv on viimastel aastatel olnud aeglane, püses alla 0,5% aastas. 2008. aasta 9 kuul toodeti Eestis statistikaameti andmeil 529,3 tuhat tonni, mis on 1800 tonni võrra ehk 0,3% enam aastatagusest (tabel 1, joonis 1). Kusjuures piima tootmine I kvartalis võrreldes aasta varasema perioodiga suurenes 2,3% (+3,8 tuh t), II kvartalis vähenes 1,% (-1,9 tuh t) ja III kvartalis jäi aasta varasema perioodi tasemele. Piimatoodangu suurenemine saavutati lehmade produktiivsuse tõusu tulemusel, sest lehmade arv jätkuvalt vähenes. Keskmise piimatoodang lehma kohta suurenes 9 kuul aasta varasema suhtes 208 kg võrra ehk 4,3% ning oli 5077 kilogrammi. Sealjuures oli väljalüpsi juurdekasv I kvartalis 133 kg, II kvartalis 16 kg ja III kvartalis 59 kg lehma kohta.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad 2006 - 2008. aasta 9 kuul

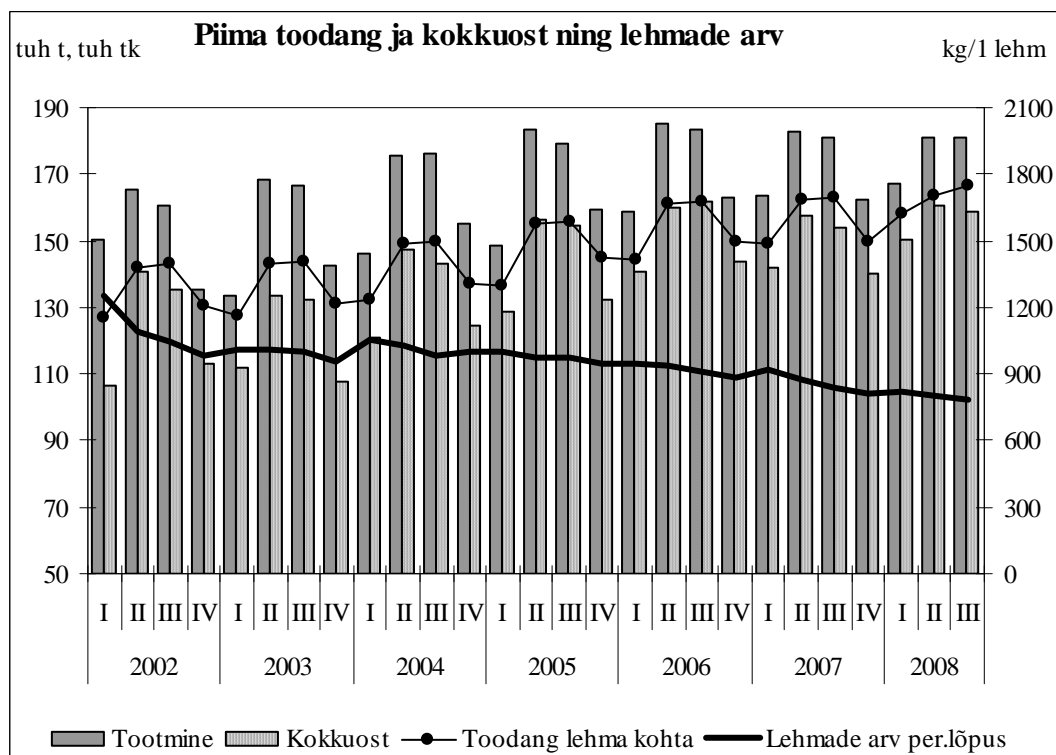
	2006 9 kuud	2007 9 kuud	2008 9 kuud	Muutus, +,-	
				9 kuud '08 - 9 kuud '07 kogusena	9 kuud '08/ 9 kuud '07, %
Piimatoodang (tuh t)	527,2	527,5	529,3	1,8	0,3
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	4726	4869	5077	208	4,3
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh tk)	110,6	106,0	102,0	-4,0	-3,8
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh t)	462,1	453,3	469,2	15,9	3,5
Kokkuostu osakaal toodangust (%)	87,7	85,9	88,6	x	x

Allikas: SA

Lehmade arvu vähenemist pole peatanud ei piimakvoodi suurenemine jooksva kvoodi-aastal ega I poolaasta piima kõrge kokkuostuhind. 2008. aasta III kvartali lõpus oli Eestis 4000 lehma vähem kui aasta tagasi ning lehmade arv ulatudes Statistikaameti andmetel 102 tuhande loomani. Kiirem loomade arvu vähenemine aasta jooksul oli eelmise aasta IV kvartalis, kus piimalehmade arv vähenes kvartaliga 1900 looma võrra. Käesoleva aasta I kvartalis püsis lehmade arv varasema kvartali tasemel, kuid II ja III kvartalis vähenes mõlemas kvartalis 1200 looma võrra.

Lehmade arv on langenud väikekarjade vähenemise tõttu, mida on tinginud toetuskeemi muutumine ja väikekarjade madalam efektiivsus, mis raskendab väiketootjal konkurentsipüsimist. Toetusi makstakse nüüd piimakvoodi omanikele piimakvoodi tonni kohta. Piimalehma eest, kes ei kuulu piimakvoodi omanikule, saadav toetus on võrdsustatud kuni 8-kuuse pulli eest saadava madalama otsetoetusega. Samuti on oma mõju lehmade arvu vähenemisele sellel, et väiksematelt tootjatelt ei soovi kokkuostjad piima osta või on transport kallis.

Joonis 1

Allikas: SA

Tabel 2

Piima tootmiskvootide täitmine 2007. aasta 6 kuuga
(periood 1.04.2007 – 30.09.2007)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood 1.04.2008 – 31.03.2009			
- kehtestatud EL kvoot, tonni	659 295	648 998	10 297
- täidetud 6 kuuga, tonni	317 715	314 855	2 860
- % EL kvoodist	48,2%	48,5%	27,8%
Tootmismahd 1.04.2007 – 30.09.2007	362 000	319 000*	43 000*
- % kogumahust	100%	88,1%	11,9%
Kvoodi täitmine eelmisel perioodil (1.04. – 30.09. 2007), tonni	313 889	311 206	2 683
- % EL kvoodist	48,6%	49,1%	20,7%

*2007.a on tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustusena kogutootmise ja kokkuostu vahe SA andmetel.

Allikas: PRIA

Sellest kvoodiaastast (2008/09) on piima tootmiskvoodid kõigis EL liikmesriikides 2% suuremad aasta varasemast. Sealjuures suurenes EL vanade liikmesriikides piima tootmiskvoot ettenähtult veel 0,5%. Eestile tähendab see senisest 12 927 tonni võrra suuremat tootmiskvooti, mis lisandub kõik tarnekvoodile. Piimakvoodi kogumahuks on alates 2008/09 kvoodiaastast 659 295 tonni, millest tarnekvoot on 648 998 tonni ja otseturustuskvoot 10 297 tonni.

Käeoleva kvoodiaasta kuuel kuul ehk 2008. aasta II ja III kvartalis oli kvoodi täituvus PRIA esialgsetel andmetel kokku 48,2% (tabel 2). Sealjuures täideti tarnekvoodist 48,5% ja otseturustuskvoodist 27,8%. Poole kvoodiaasta, sealjuures sesoonselt kõrgema toodanguga perioodi kvootitäituvuse alusel on järgneva pooleks aastaks piimakvooti piisavalt ning selle ületamist karta veel ei ole vaja. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes on piimatootjad jooksva kvoodiaastal piima tööstusettevõtetele tarninud 3649 tonni võrra ehk 1,2% rohkem.

Piimatööstus

2008. aasta üheksa kuuga (jaanuarist septembrini) varusid piimatööstused kokku 469,2 tuhat tonni toorpiima, mida oli 3,5% ehk 15,9 tuhat tonni rohkem kui mullu samal ajavahemikul (tabel 1). Piima **kokkuostu** suurenemist soodustas toorpiima kokkuostuhinna kiire tõus 2007. aasta lõpus ja 2008. aasta I kvartalis. Piima kokkuost, võrreldes aasta varasema perioodiga, I kvartalis ja III kvartalis suurenes vastavalt 5,9% ja 13,6%, kuid II kvartalis vähenes 3,4%. Keskmine kokkuostuhind oli I kvartalis 5.25 kr/kg, II kvartalis 4.65 kr/kg ja III kvartalis 4.41 kr/kg. Kokkuostukoguse suurenemisega vähenes farmisisene tarbimine, mille kõrget mahtu eelmisel perioodil tingisid vasikate söödana kasutatavate piimapulbrite kõrge hinnad. Tööstusettevõtete poolt ostetud toorpiima koguse suurenemise tagajärjel suurenes 2,7%-punkti võrra tööstuslikult töödeldava toorpiima osakaal piima kogutoodangust ning see jõudis 88,6%-ni eelmise aasta 85,9%-lt. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 2008. aasta 9 kuul 4,0%. Toorpiima kvaliteedi kõrge tase püsib juba aastaid 2004. aastal saavutatud tasemel – eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 96,5% varutud piimast ja esimesse sorti läks 3,5% piimast (2007.a 9 kuul vastavalt 96,3% ja 3,2%).

Osade **piimatoodete toodang** 2008. aasta üheksal kuul suurenes, osadel vähenes (tabel 3, joonis 2). Paremad müügi võimalused püsisid vaadeldud perioodil juustul, mille hind maailmaturul langes võrreldes piimapulbritega vähem. Juustu tootmine suurenes kolmandiku võrra ja suur osa sellest eksporditi (vt väliskaubanduse ptk). Või tootmismahut on viimase aasta jooksul püsinud üsna stabiilne ning üheksa kuuga toodeti 3,9% võid mullusest vähem. Pulbriest vähenes vaid lõssipulbri tootmismahut (19,4%), teiste pulbrite toodang suurenes. Täispiimapulbrit toodeti aasta varasemast 40,4%, täispiima asendajat 67,8% ja vadakupulbrit 55,4% rohkem. Vadakupulbri toodang läks enamuses ekspordiks Venemaale. Täispiimapulbri tootmismahu suurenemist tingis samuti ekspordinõudluse kasv.

Siseturutoodetest vähenes statistikaameti kiirstatistika andmetel jäätise (-3,2%) ja pastöriseeritud piima toodang (-1,1%). Jäätise tootmismahu vähenemist tingis nii ekspordi vähenemine kui ka jahe ja vihmane suvi, mis vähendas nõudlust siseturul. Osade kõrgema lisandväärtusega toodete (jogurtid, kohupiimakreemid) ekspordikogused on aga suurenenud, kuid nende toodete kohta kvartaalsed tööstustoodangu näitajad puuduvad. Samas on kiiresti suurenenud ka nende toodete import.

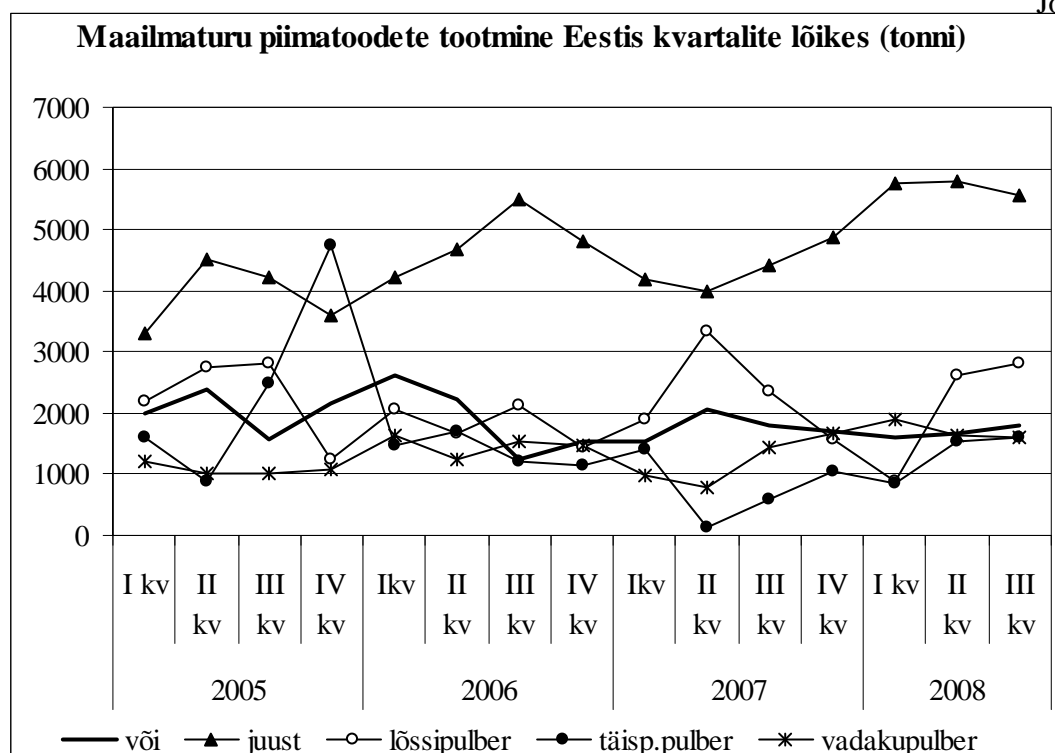
Tabel 3

Piimatööstuste toodang 2006 – 2008. aastate 9 kuul (tonnides)

	2006 9 kuud	2007 9 kuud	2008 9 kuud	Muutus	
				9 kuud '08 - 9 kuud '07 +, - kogusena	9 kuud '08/ 9 kuud '07, +, - %
Või	6075	5408	5087	-321	-3,9
Rasvane juust	14390	12606	17115	4509	35,8
Pastöriseeritud piim	71731	62489	61820	-669	-1,1
Lõssi-vadakupulber ja TPA	11107	12878	14351	1473	11,4
sh lõssipulber	5858	7855	6333	-1522	-19,4
vadakupulber	4437	3322	5163	1841	55,4
TPA	812	1701	2855	1154	67,8
Täispiima- ja koorepulber	4370	2346	3998	1652	70,4
Jäätis	9913	9171	8691	-480	-3,2

Allikas: SA

Joonis 2

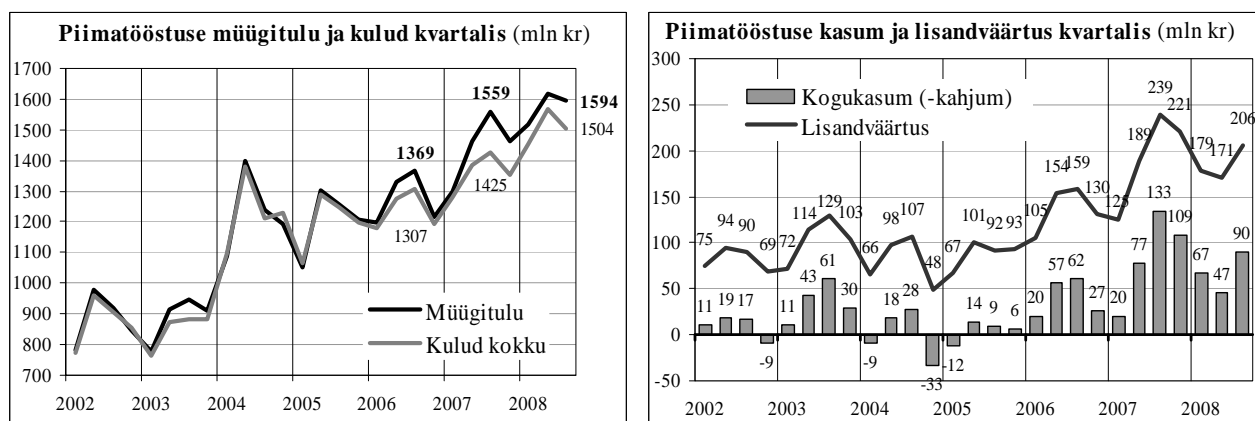
Allikas: SA

Piimatööstuse majanduslik tegevus oli 2008. aasta kahes esimeses kvartalis veel edukas, kuid III kvartalis majandustulemused halvenesid. Piimatööstuse 9 kuu **müügitulu** ulatus 4,7 miljardi kroonini, mis teeb kolme kvartali keskmiseks müügitulu kasvuks eelmise aastaga võrreldes

9,4%. Sealjuures oli müügitulu kasv aasta jooksul aeglustuv: I kvartalis +17% (aasta varasema suhtes), II kvartalis +10,5% ja III kvartalis 2,2% (joonis 3).

Piimatööstuse **kasum** oli III kvartalis kolmandiku võrra väiksem kui aasta tagasi, 9 kuu võrdluses vähenes kasum 11,6% ja ulatus 203,4 miljoni kroonini (joonis 3). **Lisandväärtus** jäi 9 kuu võrdluses enam-vähem aasta varasemale tasemele (555,5 mln kr, kasv +0,5%). Piimatööstuse kasumi ja lisandväärtuse järsk kasv toimuski 2007. aasta III kvartalis ning langes seejärel kolm kvartalit järjest. 2008. aasta III kvartalis suurenes nii piimatööstuse kasum kui lisandväärtus, kusjuures üldine kasvutrend viimase kolme aasta jooksul on olnud positiivne.

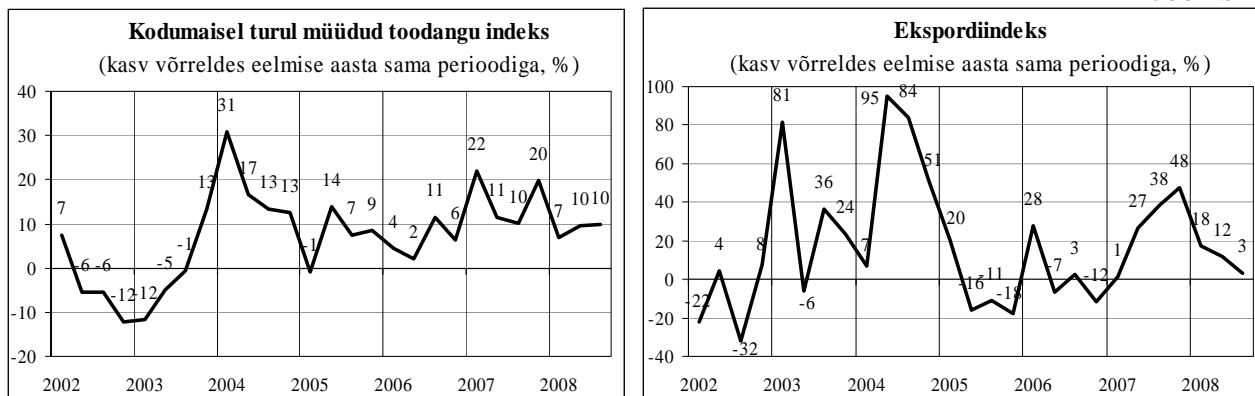
Joonis 3

Allikas: SA

Piimatööstuse **müük koduturule** kasvas 2008. aasta 9 kuul 8,8% (2007.a 9 kuuga 14%), **müük ekspordiks** 10% (2007.a 9 kuuga 23%, joonis 4). Samas on vaadeldud ajavahemikul koduturule müük suureneva, kuid ekspordiks müük väheneva tendentsiga. 2008. aastal suurenes koduturule müük I kvartalis aasta varasemaga võrreldes 6,9%, II kvartalis 9,6% ja III kvartalis 9,9%, ekspordiks müüks vastavalt 17,6%, 12% ja 3,2%. Ekspordiks müügi aeglustumine on põhjustatud tugevast hinnalangusest maailmaturul ning nõudluse langusest eksporditurudel.

Joonis 4

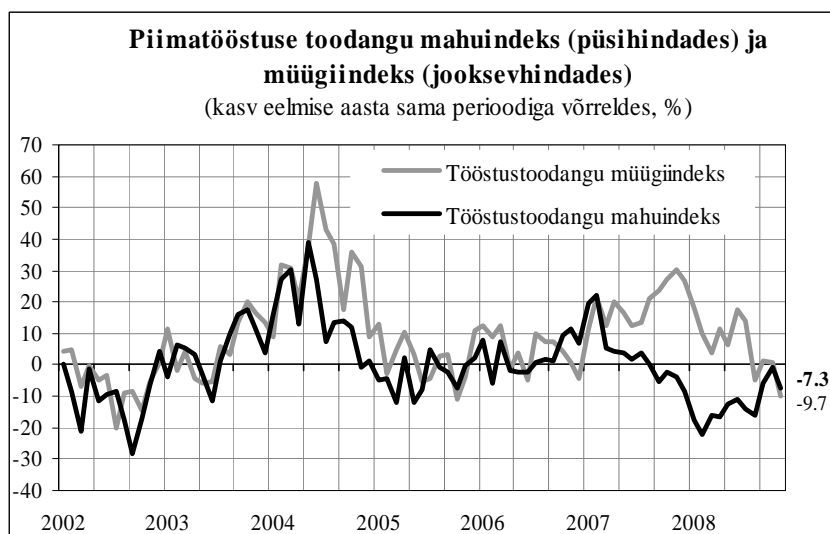

Allikas: SA

Koduturule suurenes müük põhiliselt tänu kõrgele hinnatasemele, sest 2008. aasta 9 kuu jooksul piimatoodete jaehinnad veel märkimisväärselt langenud ei olnud. Samas vähendas kõrge hinnatase nõudlust. Koduturule suurenenud müügi kasvu tõttu ei vähenenud ka lisandväärtus (nagu enamjaolt eksporditoodetest tulenev kasum), sest siseturule müüakse suurema lisandväärtusega tooteid. IV kvartalis võib samuti oodata koduturule müügi kiiremat kasvu võrreldes ekspordiks müügiga. Seda ühelt poolt seetõttu, et ekspordivõimalused püsisid endiselt halvad ning teisalt soodustasid langustrendiga jaehinnad koduturul nõudluse kasvu.

Piimatööstuse **toodangu mahuindeksi** järgi on piimatööstuse toodangu koguseline maht olnud aastatagusest väiksem alates 2007. aasta IV kvartalist ehk ajast, mil piimatoodete jaehinnad Eestis saavutasid kõrgetaseme ja maailmaturutoodete hinnad hakkasid langema (joonis 5). 2007. aastal ja 2008. aasta esimeses pooles püsis piimatööstuse müügi käive aastatagusest suurem vaid tänu kõrgele hinnatasemele. 2008. aasta III kvartalis langes aga müügi indeks (jooksevhindades) kiiremini kui mahu indeks (püsihindades), mis näitab hinnalanguse kiirenemist. Piimatööstuse müügi indeks oli 2008. aasta II ja III kvartalis alla nulli ning seega saadi varasemast madalama hinnatase ja väiksemate müügi koguste tõttu ka aastatagusest väiksem müügi käive.

Joonis 5

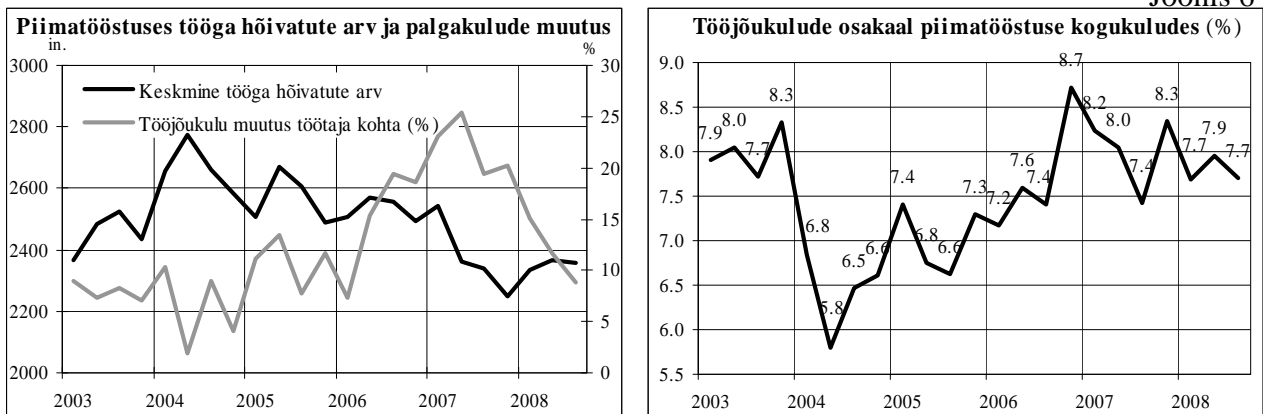

Allikas: SA

Piimatööstuse **kulud** kasvasid 2008. aasta 9 kuul võrreldes aasta varasema perioodiga veidi kiiremini kui müügitulud. 9 kuul oli kulude kasv 10,6% (müügitulu kasv 9,4%) aasta varasema perioodi suhtes ning ulatusid 4,5 miljardi kroonini (joonis 3). Sealjuures kasvasid kulud I ja II kvartalis võrreldes aasta varasemate perioodidega 13%, kuid III kvartalis kulude kasv aeglustus ja oli 5,5%. Veel 2008. aasta I kvartalis kasvasid kulud müügituludest aeglasemalt (vastavalt 13% ja 17%), kuid II ja III kvartalis oli kulude kasv müügitulude kasvust (vastavalt 13,2% ja 10,5% ning 5,5% ja 2,2%) kiirem. Kulude kasvu kiirenemise peamiseks mõjutajaks oli

toorpiima hinna kiire tõus I kvartalis ja selle püsimine kõrgel tasemel ka II kvartalis. Tööjõukulud kasvasid vaadeldud perioodil kogukuludest aeglasemalt (+9,1%) ning tööjõukulude osakaal kogukuludes vähenes 9 kuu keskmisena 7,8%-le aasta varasemalt 8%-lt. Tööjõukulude kasv töötaja kohta 2008. aastal aeglustus ning 2007. aasta kiire kasv (+23%) aeglustus 2008. aasta 9 esimesel kuul 11,8%-le. Kusjuures kasv on aasta jooksul olnud vähenemistrendiga: I kvartalis suurenesid tööjõukulud ühe töötaja kohta võrreldes 2007. aasta I kvartaliga 15,1%, II kvartalis 11,7% ja III kvartalis 8,8% (joonis 6). Viimasest järeldub, et palgakasv on piimatööstuses, nii nagu kogu majanduses, aeglustunud. Töötajate arv piimatööstuses, mis on viimastel aastatel järjepidevalt alanenud, püsis 2008. aastal suhteliselt stabiilne.

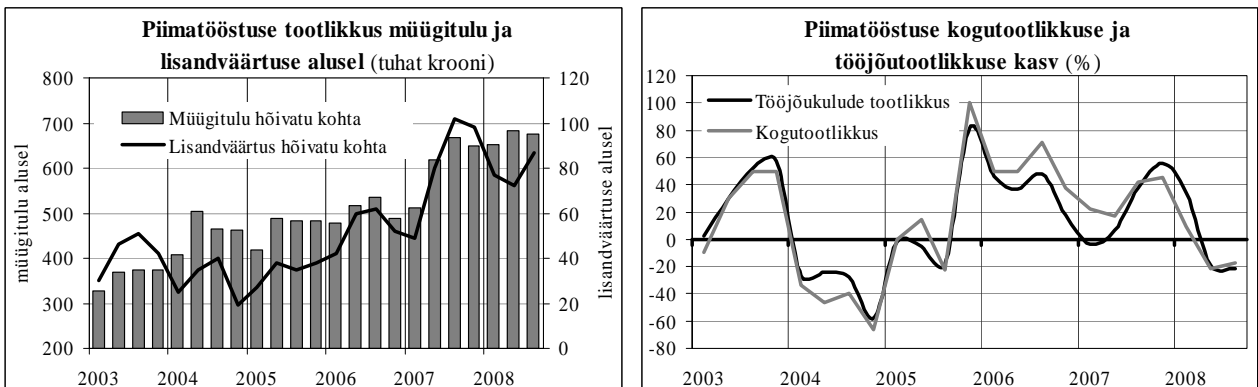
Joonis 6

Allikas: SA

Kiire **tootlikkuse** kasvuga 2007. aasta taustal, mil 9 kuu keskmisena suurenes müügi- käive ühe töötaja kohta 17% ja lisandväärtus 41%, 2008. aasta 9 kuuga tootlikkuse kasv tugevasti aeglustus. Müügi- käive suurenes ühe töötaja kohta 12% ja lisandväärtus vaid 2% (joonis 7). Positiivsena võib nimetada, et müügitulu töötaja kohta püsis siiski kolme esimese kvartali jooksul eelmisel aastal saavutatud kõrgel tasemel. Lisandväärtuse alusel arvatud tootlikkuse tase hõivatu kohta aga hakkas langema 2007. aasta II pooles ja langus kestis terve aasta, kuid 2008. aasta III kvartalis see tõusis. 2005. aastatest alates on nii müügi- käive kui lisandväärtuse alusel

Joonis 7

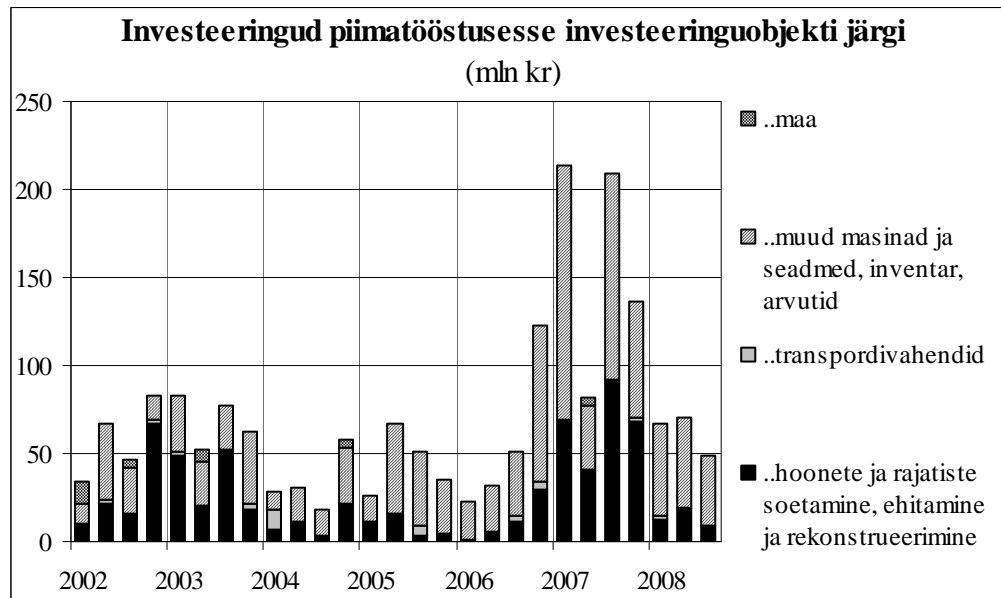

Allikas: SA

arvutatud tootlikkuse näitajad kasvava trendiga, mis viitavad tootmise efektiivsuse kasvule, tootmistehnoloogia muutusele ning tootmise kapitalimahukuse kasvule piimatööstuses. Kulude baasil arvutatud tootlikkuse näitajad (töajukulude tootlikkus ja kogukulude baasil arvutatud kogutootlikkus) 2008. aasta I poolaastal langesid, kuid III kvartalis peale piima kokkuostuhinna langust II ja III kvartalis, pöördusid kergete tõusule (joonis 7).

2008. aastal **investeeringud** piimatööstusse tugevalt kahanesid. Üheksa kuuga investeeriti piimatööstusse kokku 186,7 miljonit krooni, mis on 2,7 korda vähem kui aasta varem (joonis 8) ning enam-vähem samal tasemel mis aastatel 2002-2005. Koguinvesteeringutest 76% moodustasid masinatele ja seadmetele tehtud investeeringud ning 22% kulus hoonetele ja rajatistele. Piimatoodete kõrgkonjunkturi ajal 2007. aastal olid piimatööstuse investeeringud rekordilisel tasemel (aastas kokku 640 mln kr), mis peaksid ettevõttele aitama püsida konkurentsivõimelise turuolukorra halvenedes.

Joonis 8

Allikas: SA

Hinnad

2008. aasta I poolt piimatoodete maailmaturul iseloomustab hindade tugev kõikumine, III kvartalis hakkasid hinnad aga uuesti langema. Üheksa kuu keskmisena oli tootjatele soodsam juustuturg, tugevam hinnalangus oli aga lõssipulbril (tabel 4, joonised 9-12).

Lõssipulbri hulgihinna kõrgtase oli maailmaturul 2007. aasta III kvartalis (58 kr/kg), millele järgnevalt järsk langus viis hinna tõusueelsele tasemele 2008. aasta I kvartali lõpus (~30

kr/kg, joonis 9). 2008. aasta II kvartalis pöördus hind tõususuunale ning tõusis I kvartali suhtes keskmiselt 11%, EL-i riikides keskmisele tasemele 34 kr/kg. III kvartalis langes hind taas I kvartali tasemele (~30 kr/kg) ning hinnalangus jätkus aasta lõpuni. 2008. aasta 9 kuu keskmine lõssipulbri hind oli kolmandiku võrra madalam kui aasta varasemal perioodil, III kvartali keskmine aga ligi poole võrra (-46%) madalam aasta varasema perioodi keskmisest hinnast. IV kvartalis langes hind üsna järsult ning 2008. aasta detsembris oli lõssipulbri hind (~21 kr/kg) Saksamaal ja Hollandis 28% ja USA-s 35% madalam III kvartali keskmisest hinnast. Hinnatasemed EL-i riikides ja USA-s on 2008. aasta jooksul peaaegu ühtlustunud, hinnamuutused on toimunud vaid mõningase ajanihkega.

Tabel 4

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2006-2008. aastal

(III kvartali ja 9 kuu keskmised, kr/kg km-ta)

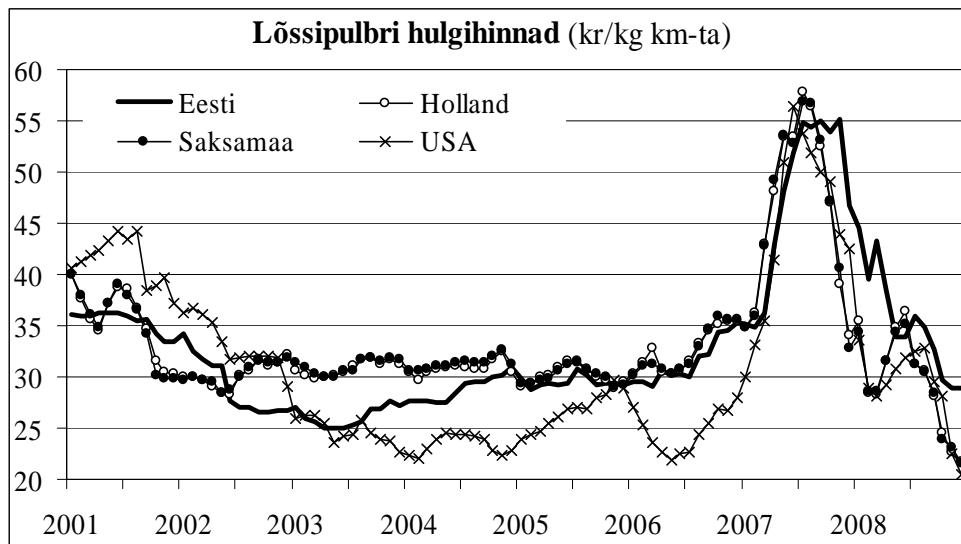
	III kv 2006	III kv 2007	III kv 2008	dets 2008	9 kuud 2006	9 kuud 2007	9 kuud 2008
TÄISPIIMAPULBER							
Holland	36.46	61.02	41.36	32.54	36.68	51.77	44.47
Saksamaa	37.21	63.63	41.20	29.34	37.03	53.10	44.03
USA keskmine	33.88	55.64	39.62	35.77	34.49	46.67	38.74
LÕSSIPULBER							
Holland	33.17	55.60	30.04	21.75	31.75	48.47	31.71
Saksamaa	32.99	55.60	30.07	21.51	31.48	48.47	31.43
USA keskmine	24.17	51.91	31.64	20.41	23.96	44.79	30.83
VÕI							
Holland	38.80	66.34	41.88	32.86	39.48	51.27	43.10
Saksamaa	38.36	67.96	43.13	34.50	39.20	52.65	43.79
USA keskmine	34.90	36.20	37.74	27.38	34.06	35.68	32.99
JUUST							
Saksamaa Edam	45.69	60.14	52.96	42.25	45.77	50.99	53.34
Inglise Cheddar	45.59	66.57	57.85	48.63	46.67	53.59	58.63
Poola Gouda/Edam	43.00	55.26	51.23	41.06	43.72	48.52	53.27
USA Cheddar	52.06	59.71	56.20	59.17	54.27	55.05	54.67

Allikas: ZMP

Täispiimapulbri hulgihind maailmaturul muutus analoogselt lõssipulbri hinnaga, hinnalangus jäi ainult veidi aeglasemaks (joonis 10). Hinna kõrgtase oli 2007. aasta III kvartalis ning EL-i hinnatase oli kõrgem kui USA-s (EL-i 65 kr/kg, USA 56 kr/kg). 2008. aasta I kvartalis Saksamaal ja Hollandis hind langes, II kvartalis püsis stabiilsena ning III kvartalis hinnalangus jätkus. USA-s pöördus hulgihind tõusule I kvartali lõpus ja hinnatõus jätkus ka III kvartalis. III kvartalis ühtlustusid EL-i suuremate tootjariikide ja USA hinnatasemed (2008.a sept 38-39

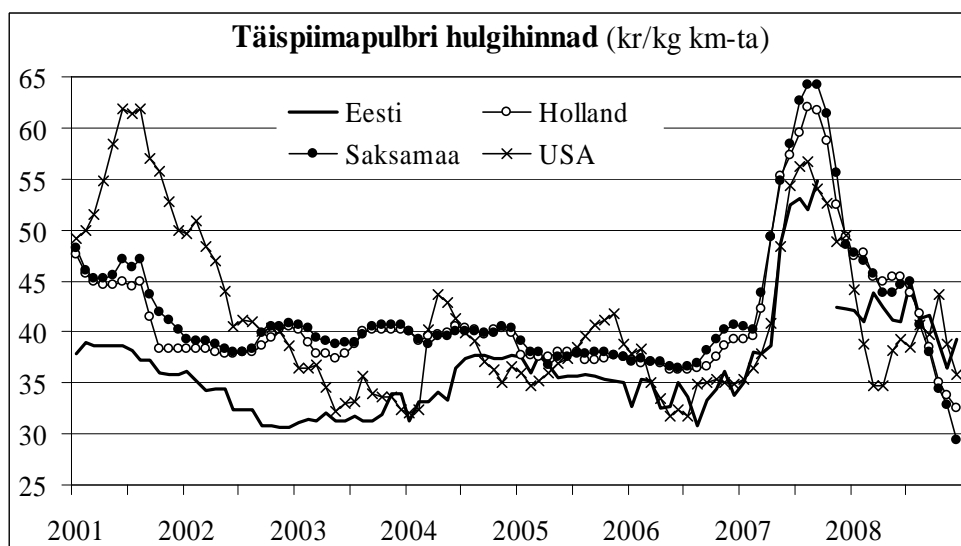
kr/kg). IV kvartalis oli täispiimapulbri hinnalangus EL-is kiirem kui USA-s ning detsembris ületas selle hind USA-s (35.77 kr/kg) enam kui 10%-ga Hollandi ja Saksamaa hinnataset.

Täispiimapulbri keskmine hind Saksamaal ja Hollandis oli 2008. aasta 9 kuul 14-17% madalam aasta varasema perioodi hinnast ning detsembriks langes hind III kvartali suhtes Saksamaal 28% ja Hollandis 21%. USA-s oli hinnalangus 9 kuu keskmiste võrdluses lõppenud aastal 17% ning detsembriks langes see veel III kvartali keskmise suhtes 10%.

Joonis 9

Allikas: EKI, ZMP

Joonis 10

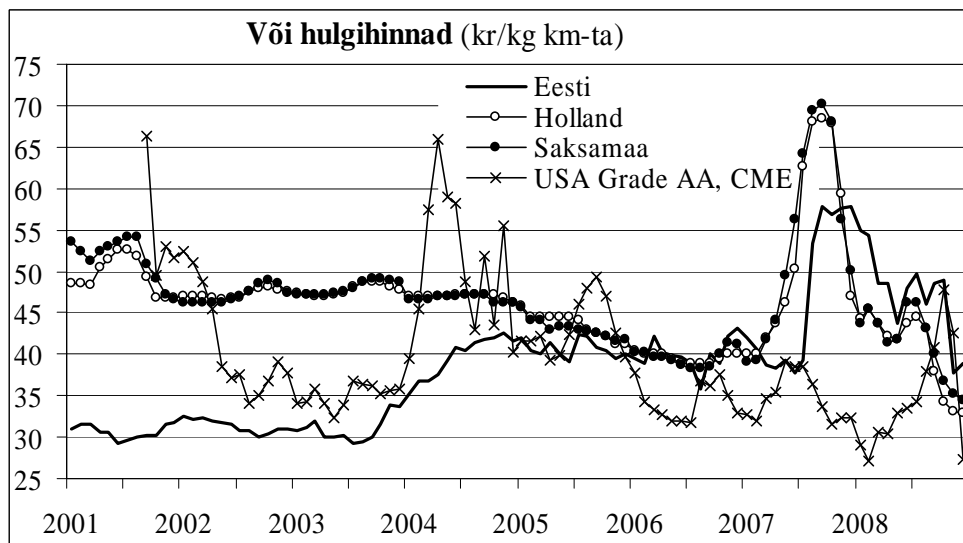
Allikas: EKI, ZMP

Või hulgi hinna muutused maailmas algasid hiljem ja olid aeglasemad kui pulbritel (joonis 11). Järsem hinnatõus Euroopas algas 2007. aasta III kvartalis ja kõrgtase oli septembris (70 kr/kg). Sellele järgnes tugev langus kuni 2008. aasta I kvartali lõpuni. II kvartalis hind kõikus veidi ning III ja IV kvartalis liikus taas langussuunal. USA-s olulist hinnatõusu ei toimunudki, hind kõikus vaid väga tugevalt ning hinnatase oli tunduvalt madalam kui EL-i suuremates tootja-

riikides. USA-s oli hinna kõrgtase 2007. aasta mais (39 kr/kg) ning sellele järgnes hinnalangus kuni 2008. aasta veebruarini. Märtsist alates hakkas USA-s hind tõusma ning see jõudis oktoobris tasemele 47.70 kr/kg, millele järgnes aasta lõpuni väga järsk langus tagasi väga madalale aasta alguse tasemele (2008.a jaan 27.20 kr/kg, 2008.a detš 27.38 kr/kg).

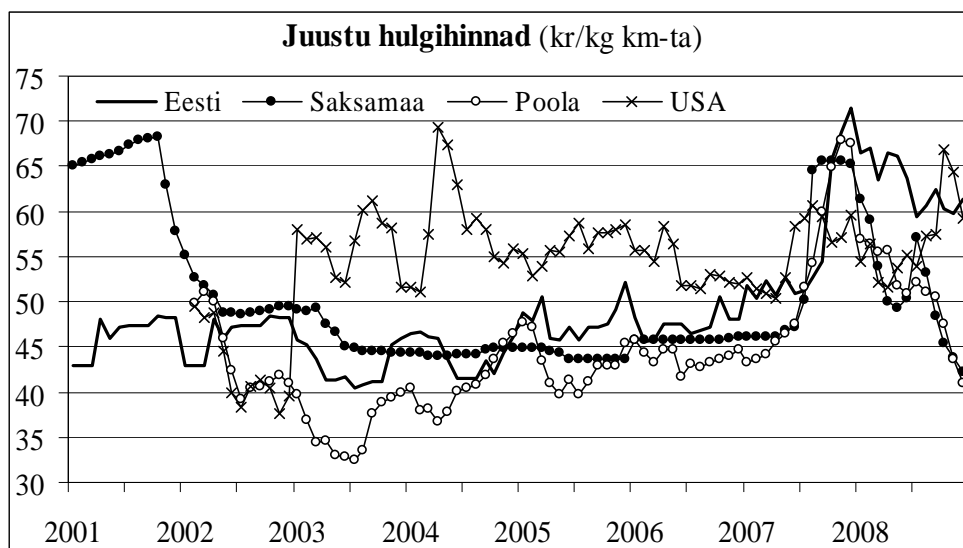
2008. aasta 9 kuul oli või keskmine hulgihind Saksamaal ja Hollandis 16% ning USA-s 7% madalam aastataguse perioodi tasemest. III kvartalite keskmiste hindade võrdluses olid EL-i suuremate tootjariikide hinnad 37% madalamad, kuid USA-s 4% kõrgemad aasta varasematest. 2008. aasta IV kvartalis hinnalangus kiirenes - Saksamaal ja Hollandis oli detsembris või hulgihind 20% ja USA-s 28% madalam kui III kvartali keskmine.

Joonis 11

Allikas: EKI, ZMP

Joonis 12

Allikas: EKI, ZMP

Juustu hinnad tõusid maailmaturul aeglasemas tempos kui pulbritel ja võil ning hinnatõus jätkus 2007. aasta lõpuni. 2008. aastal I kvartalis juustu hinnad langesid, kuid II ja III kvartalis kõikisid hinnad üles-alla suhteliselt kõrge hinnataseme lähedal (joonis 12). 2008. aasta 9 kuu keskmised hinnad olid EL-is olenevalt juustuliigist ja riigist 5-10% kõrgemad aasta varasema perioodi keskmisest, USA-s jäid aga peaaegu aasta varasemale tasemele (-0,7%). 2008. aasta IV kvartalis liikus Cheddar tüüpi juustu hind USA-s tõususuunal (+7% detsembrist/IIIkv), kuid EL-is on juustu hinnad kõikidel sortidel tugevasti langenud ning olid detsembris võrreldes III kvartali keskmisega -16%...-20% madalamad.

Piimatoodete maailmaturu hinnamuutused kajastuvad ka Eesti siseturul kõigis hinnatasemes, kuid hinnalangus on olnud aeglasem ning maailmaturutoodete hinnad on Eestis 2008. aastal püsinud kõrgemal tasemel kui EL-i suuremates tootjariikides (joonised 9-13, tabel 5). Piimatoodete **tööstusest väljamüügi- ja ekspordihind** Eestis oli 2008. aasta 9 kuu keskmisena madalam aastatagusest vaid lõssi- ja täispiimapulbril, kuid teistel toodetel ületas veel tugevalt aasta varasemat hinnataset. IV kvartalis piimatoodete hindade langus Eestis jätkus.

Piimapulbritest langes kiiremini lõssipulbri tööstusest väljamüügihind. 2008. aasta 9 kuu keskmine tööstuse väljamüügihind ja ekspordihind olid vastavalt 20% ja 30% madalamad aasta varasema perioodi keskmisest. Kiirem hinnalangus jäi 2007. aasta IV ja 2008. aasta I kvartalis. II kvartalis hind veidi tõusis, kuid III ja IV kvartalis jätkas langussuunal. 2008. aasta detsembris oli lõssipulbri tööstusest väljamüügihind Eestis keskmiselt 28.86 kr/kg ja ületas Saksamaa ja Hollandi hulgihinna 7 krooni võrra kilo kohta, kuid oli 6% madalam III kvartali keskmisest väljamüügihinnast Eestis.

Täispiimapulbri tööstuse väljamüügihind oli Eestis 2008. aastal kõikumise hinnataseme lähedal, kuid siiski kerge langustrendiga. 2008. aasta 9 kuu keskmine tööstusest väljamüügihind (42.09 kr/kg) oli 8% ja ekspordihind (36.75 kr/kg) 11% madalam eelmise aasta sama perioodi keskmisest. IV kvartalis tööstusest väljamüügihinna langus jätkus ja oli detsembris (39.20 kr/kg) 8% madalam kui III kvartali keskmine, kuid ületas Saksamaa ja Hollandi hulgihinna 7-10 krooni võrra kilo kohta.

Edam-tüüpi juustu väljamüügihind oli Eestis kõrgtasemel 2007. aasta detsembris (71.45 kr/kg) ja hakkas 2008. aasta algusest kõikumise langussuunal. Siiski on hind püsinud kõrgel tasemel ja ületanud Edam-tüüpi juustu hinda Saksamaal (2008.a 9 kuu keskmine 53.34 kr/kg, Eestis 63.92 kr/kg). 2008. aasta 9 kuu keskmine väljamüügihind on aastatagusest 25% ja ekspordihind 25% kõrgem. III kvartalis jätkus langussuunaline hinnakõikumine ning keskmine hind oli 15% ja ekspordihind 10% kõrgem 2007. aasta III kvartali keskmisest hinnast. IV kvartalis hinnakõikumine jätkus, kuid trend III kvartali suhtes oli kergelt tõusev. Detsembris oli juustu tööstusest väljamüügihind (61.43 kr/kg) 1,1% kõrgem III kvartali keskmisest.

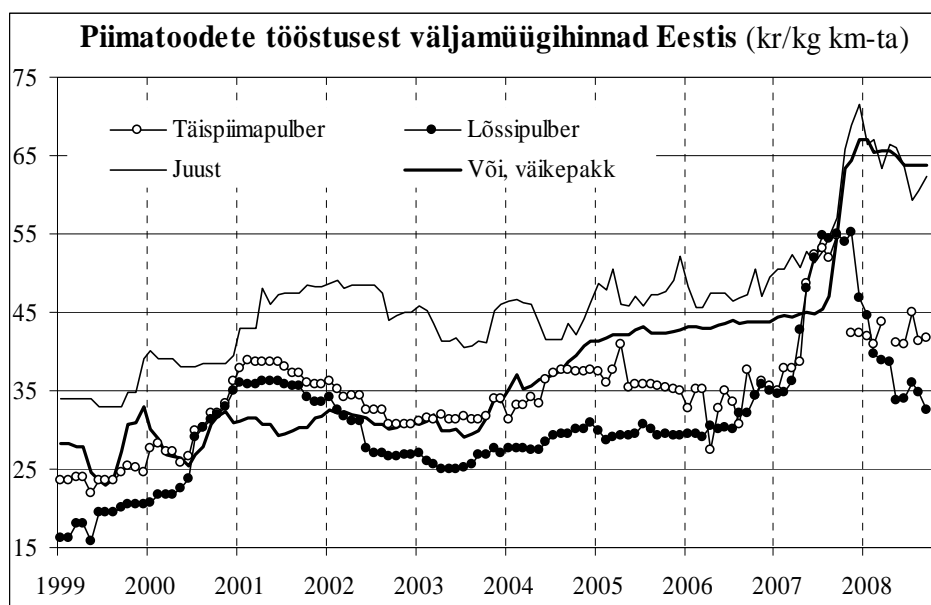
25-kiloses pakendis monoliitvõi tööstusest väljamüügihinna tõus 2007. aastal jäi Eestis väiksemaks kui Saksamaal ja Hollandis, kuid 2008. aastal alanud hinnalangus on olnud aeglasem

Piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2006-2008.aastail
(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; III kvartali ja 9 kuu keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	III kv 2006	III kv 2007	III kv 2008	dets 2008	9 kuud 2006	9 kuud 2007	9 kuud 2008
Piimapulber	34.02/ 32.22	53.06/ 51.11	42.62/ 42.09	39.20	33.47/ 33.66	45.76/ 41.72	42.09/ 36.75
Lössipulber	31.46/ 30.75	54.76/ 52.33	34.49/ 30.33	28.86	30.80/ 30.13	46.07/ 45.98	37.00/ 32.04
Juust Edam	46.84/ 45.03	52.71/ 51.08	60.79/ 55.95	61.43	47.32/ 45.54	51.04/ 51.66	63.92/ 64.78
Või, 82%, 25 kg	38.30/ 31.76	51.76/ 50.21	48.10/ 46.97	38.92	39.41/ 29.01	44.11/ 35.95	49.20/ 46.17
Või, väikepakk ~200g	43.77	49.13	63.86	63.69	43.43	46.07	64.89
Piim 2,5%	5.54	6.16	7.93	7.80	5.54	5.85	8.10
Piim 3,5%	6.26	6.80	8.69	8.63	6.25	6.63	8.83
Kodujuust, 4% lisandita	27.37	31.98	36.29	35.16	27.14	29.78	36.32

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 13

Allikas: EKI

ning hinnatase on ületanud suuremate EL-i piimandusriikide hinnataset. 2008. aasta 9 kuu keskmine tööstuse väljamüügihind oli Eestis 12% ja ekspordihind 28% kõrgem aasta varasema perioodi hinnast. Saksamaa ja Hollandi 9 kuu keskmist hulgihinda (43 kr/kg) ületas Eesti hinnatase 6 krooniga kilo kohta. III kvartalis hinnalangus kiirenes ning perioodi keskmine väljamüügi- ja ka ekspordihind

oli 7% madalam aasta varasema perioodi keskmisest. IV kvartalis liikus või hind tugeval langussuunal ning oli detsembris (38.92 kr/kg) 19% madalam III kvartali keskmisest.

Väikepakendis või, mida põhiliselt müüakse siseturul, tööstusest väljamüügihind liikus 2008. aasta 9 kuu jooksul ühtlase mõõduka tempoga langussuunas, kuid hinnatase oli endiselt kõrge. 2008. aasta 9 kuu keskmine hind oli 41% ja III kvartali keskmine 30% kõrgem aastataguse vastava perioodi tasemest. IV kvartalis püsis mõõdukas langustrend ja detsembris oli hind 0,7% madalam III kvartali keskmisest.

Teistegi siseturile müüdavate toodete tööstusest väljamüügihinnad liikusid 2008. aastal analoogselt väikepakendis või hinnale – need püsisid 2007. aastal saavutatud kõrgel tasemel suhteliselt stabiilsed, olles vaid kerge langussuunaga. *Joogipiimade* keskmised väljamüügihinnad olid 2008. aasta 9 kuul 38% (2,5%-line piim) ja 33% (3,5%-line piima, joonis 12) ning 4%-lise rasvasusega *kodujuustu* väljamüügihind 22% kõrgem aastatagusest. 2008. aasta IV kvartalis jätkus siseturu toodete tööstusest väljamüügihindade kerge langustrend. Detsembris oli 2,5%-lise rasvasusega joogipiima väljamüügihind 1,6%, 3,5%-lise rasvasusega piima hind 0,7% ja kodujuustu hind 3,1% madalam III kvartali keskmisest.

Piimatoodete **jaehindade** tõus Eestis algas 2007. aasta septembris, mil alates suvest toimus ka piimatoodete tööstusest väljamüügihindade järsk tõus. Piimatoodete hinnatõus võimaldas tõsta ka toorpiima hinda. Jaehindade kerge tõus jätkus ka 2008. aasta I kvartalis ning mõned tooted kallinesid siseturul veel ka II kvartalis, kuid III kvartalis pöördusid jaehinnad väiksele langusele (tabel 6). III kvartalis odavnesid piimatooted kauplustes II kvartali suhtes -1,5%...-4,9%.

2008. aasta 9 kuul olid piimatoodete keskmised jaehinnad Eestis 24-41% kõrgemad aasta varasema perioodi keskmistest. Suurem hinnatõus oli seejuures 2,5%-lise rasvasusega joogipiimal

Tabel 6

Piimatoodete jaehindade muutus Eestis 2006-2008. aastail
(III kvartali ja 9 kuu keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	III kv 2006	III kv 2007	III kv 2008	dets 2008	9 kuud 2006	9 kuud 2007	9 kuud 2008
Juust Edam	86.07	98.21	124.87	120.06	85.61	95.06	127.78
Või, väikepakk ~200g	68.74	73.55	95.14	97.09	68.46	71.07	97.85
Hapukoor	20.62	21.66	27.83	27.14	20.57	21.02	28.05
Kohvikoor	20.57	22.18	26.28	25.55	20.73	21.38	27.33
Kodujuust	41.65	48.44	57.47	56.47	41.09	46.09	57.03
Piim 2,5%	7.48	8.42	10.83	10.66	7.46	7.93	11.21
Piim 3,5%	9.60*	9.95*	12.90*	12.90*	9.36*	9.88*	12.90*
Keefir	9.17	10.07	11.80	11.65	9.05	9.66	12.00

* Purepakendis piima jaehind Tallinna supermarketite keskmisena

Allikas: EKI

(41%) ja väikepakendis võil (38%). Vähem kallinesid aastaga kodujuust (24%) ja kohvikoor (28%). Teised piimatooted kallinesid samade perioodide võrdluses kauplustes 31-34%. IV kvartalis piimatoodete jaehindade langus jätkus ning detsembris olid jaehinnad 1,3-3,9% III kvartali keskmise jaehinna suhtes madalamad. Kiiremini odavnesid seejuures juust, kohvikoor ja hapukoor.

Jaehinnad on püsinud suhteliselt stabiilsed saavutatud kõrgel tasemel ka teistes Euroopa Liidu riikides, kuid hinnatasemed on riigiti erinevad. Ebapüsivam on olnud vaadeldud perioodil Edam juustu hind, mis on osades vaatlusalustes pealinnades tugevasti kõikunud (Tallinn, Riia), osades püsinud stabiilne (Stockholm). Tallinna supermarketites on teiste EL-i riikide pealinnadega võrreldes piimatoodete jaehinnad endiselt enamasti kõrgemad kui uutes EL-i liikmesriikides ja endiselt enamasti madalamad vanade EL-i riikide pealinnade jaehindadest (tabel 7, joonised 14-16). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas. Valgehallitusjuustu hind on Tallinna hinnatasemest kõrgem vaid Helsingis.

Tabel 7

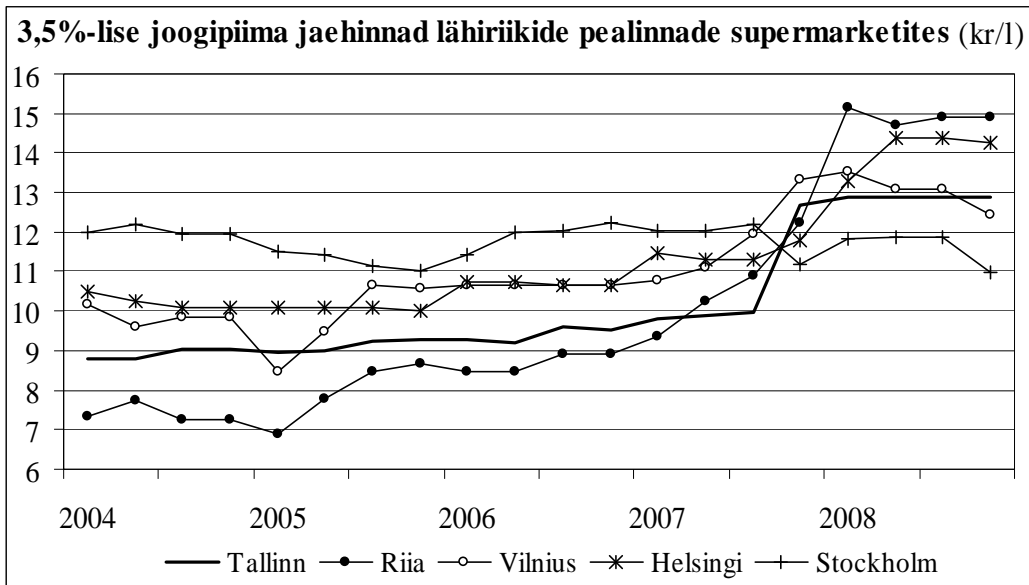
Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 1.-7. sept. 2008.a (kr)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Zott, Danone topsi- jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	12.90	19.08	119.29	4.78	19.23	11.63	3.93	220.95
Riia	14.92	21.15	105.30	9.35	23.60	13.65	x	179.89
Vilnius	13.10	16.95	87.89	11.98	26.37	10.65	4.54	153.27
Varssavi	11.20	13.14	77.65	6.23	x	9.36	5.06	153.02
Praha	13.19	14.33	125.55	12.08	x	10.91	5.83	157.22
Bratislava	13.84	21.56	99.86	10.31	34.88	13.89	4.36	182.36
Budapest	13.85*	25.29	102.59	x	x	15.10	x	120.88
Helsingi	14.39	16.96*	135.47	11.93*	29.94	17.14	6.81	235.74
Berliin	13.87	17.05	116.84	7.80*	31.14	9.23	5.69	x
Amsterdam	11.32	17.36	129.81	11.34	21.12	8.66	x	160.90
Stockholm	11.89	26.27	108.05	17.25	23.79	24.88	6.24	149.10
Pariis	18.93	21.25	119.02	14.85	38.53	27.75	6.25	135.08
Rooma	24.84	30.35	123.76	18.63	44.12	19.53	12.07	165.07

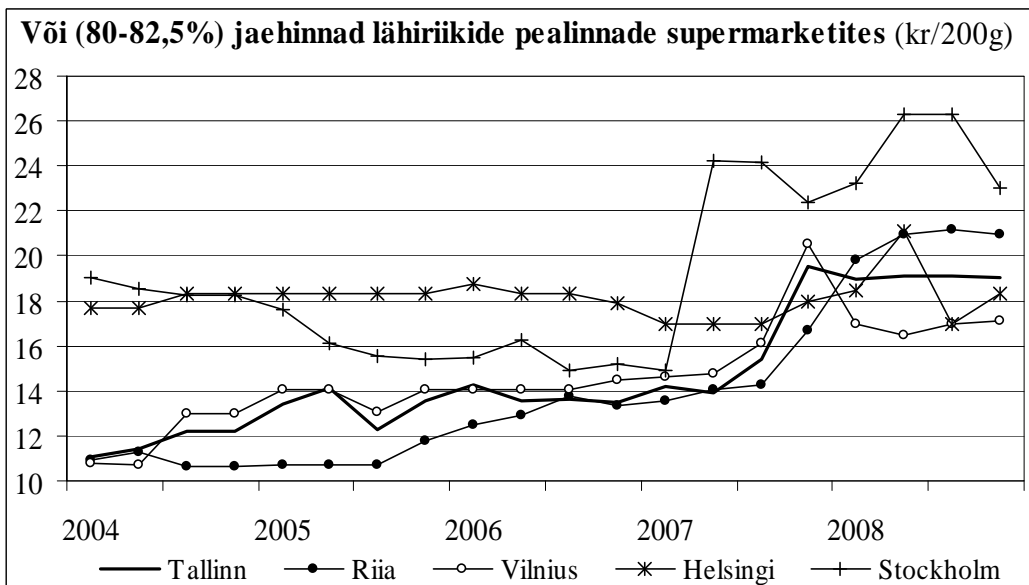
***Riia:** Mertingeri jogurt; **Varssavi:** kohvikoor 12%, Danone jogurt; **Praha:** virsijogurt 150g, ümberarvutus maitsestatamata jogurt 150g; **Budapest:** piim 2,8%, virsijogurt 150g, maitsestatamata jogurt 200g; **Helsingi:** kohvikoor 19%, või 500g ü.a.; **Berliin:** maitsestatamata jogurt ü.a. 150g ja virsijogurt 500g; **Stockholm:** kohvikoor 12%.

Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurstelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

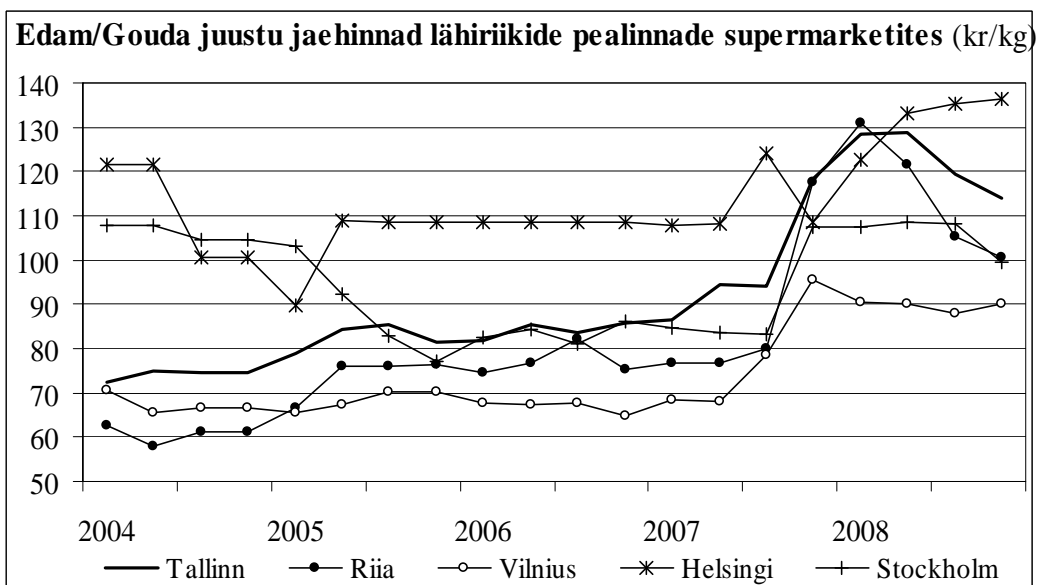
Allikas: EKI

Joonis 14

Joonis 15

Joonis 16

Toorpiima **kokkuostuhinnad** hakkasid maailmas tõusma 2007. aasta keskpaigast ning kiireim tõus toimus madalaima tootmishinnaga Uus-Meremaal (joonised 17, 18 ja 19, tabel 8). 2008. aasta II kvartalist hakkas tootjahind aga taas langema, vaid üksikutes riikides on hinnatõus jätkunud. 2008. aasta 9 kuu keskmine ületas siiski veel aasta varasema perioodi hinnataset enamikes riikides. Tabel 8 andmetel oli vaadeldud riikide seas aasta varasemast tasemest madalam kokkuostuhind vaid USA-s (-8,6%), kuid sügiskuudel on hind seal liikunud tõusu suunas ning novembri hind ületas III kvartali keskmist 6,7%-ga.

Tabel 8

Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes, Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)

	III kv 2006	III kv 2007	III kv 2008	nov 2008	9 kuud 2006	9 kuud 2007	9 kuud 2008
Suurtööstused*							
Nordmilch Saksamaa	4.25	5.54	5.08	4.20	4.20	4.68	5.16
Arla Foods Taani	4.27	4.55	5.80	5.56	4.29	4.40	5.67
Danone Prantsusmaa	4.96	5.22	5.98	5.82	4.53	4.70	5.84
Lactalis Prantsusmaa	4.62	4.83	5.62	5.18	4.47	4.54	5.66
Friesland Coberco Hollandi	4.37	5.24	5.27	5.55	4.10	4.41	5.30
Arla Foods Rootsi	4.26	4.52	5.27	5.53	4.25	4.38	5.03
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.37	5.19	5.50	5.25	4.25	4.59	5.50
Riigid							
USA	3.46	5.68	4.47	4.77	3.68	4.98	4.55
Uus-Meremaa	2.38	4.12	3.80	3.17	2.49	3.28	4.25
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.23	5.58	5.23	4.60	4.17	4.77	5.42
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	5.18	5.32	6.89	7.04	4.68	4.83	6.04
Läti, <i>rasv 4,0%, valk 3,3%</i>	3.61	4.10	4.09	3.94	3.72	3.89	4.54
Leedu, <i>rasv 4,0%, valk 3,2%</i>	2.93	3.45	3.62	3.56	3.13	3.40	4.13
Eesti, <i>rasv 3,8%, valk 3,2%</i>	3.74	4.16	4.41	4.31	3.80	3.96	4.76

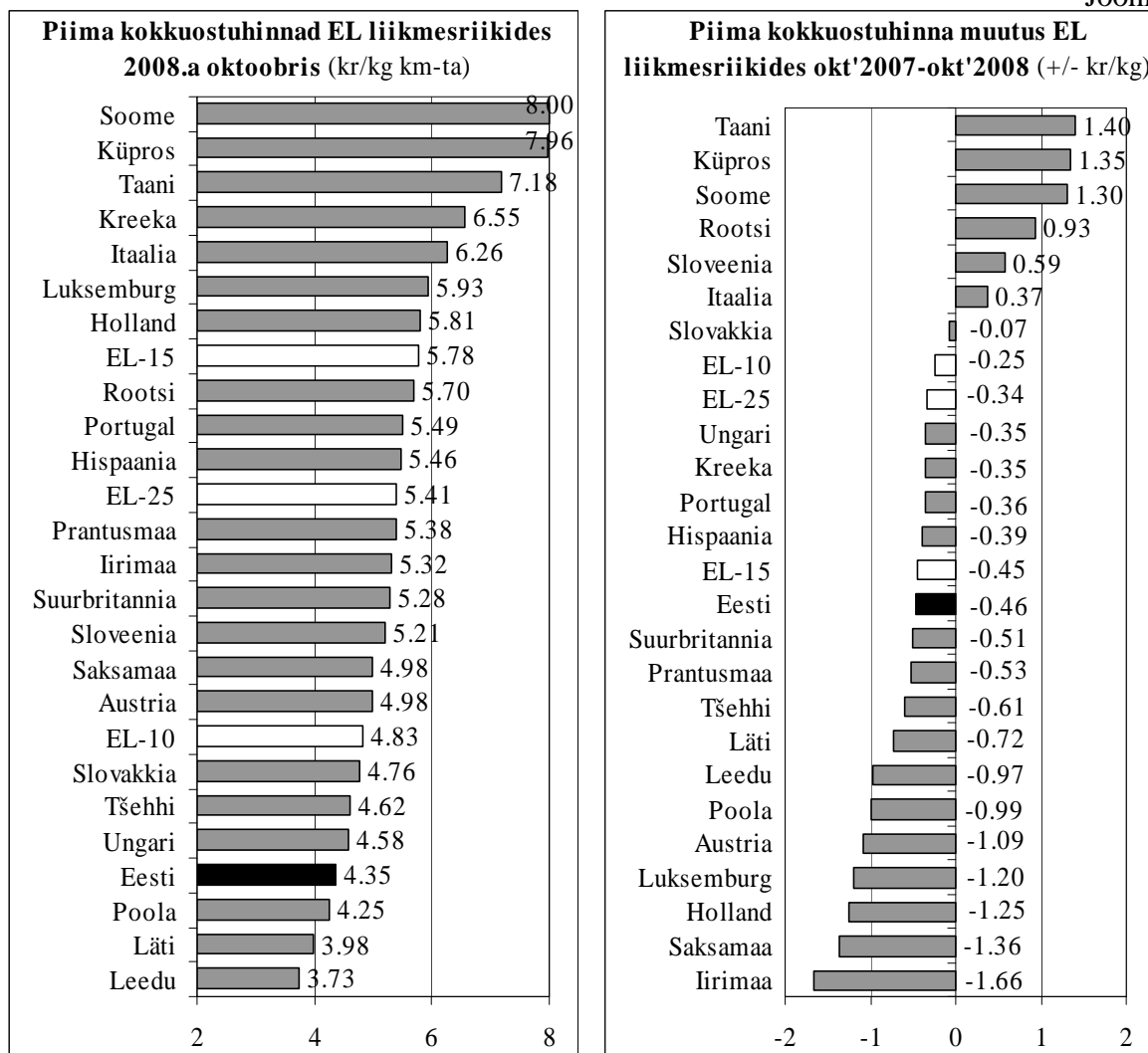
*baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Kõige enam ületas 2008. aasta 9 kuu keskmine hind aasta varasemat taset madalaimate tootmiskuludega Uus-Meremaal, kus kokkuostuhind oli vaadeldud perioodil 30% kõrgem aastatagusest. Euroopa Liidu riikidest tõusis piima kokkuostuhind kiiremini 9 kuu võrdluses Soomes (+25%), kus kokkuostuhinna tõus jätkus kuni novembrini (joonis 18). Novembris oli hind Soomes 2,2% kõrgem III kvartali keskmisest. Euroopa Liidu riikidest tõusis piima kokkuostuhind 2008. aasta IV kvartalis (oktoobri andmetel) kokku kuues liikmesriigis, sealjuures kiiremini Taanis (joonis 17). Ülejäänud 19 liikmesriigis liikus kokkuostuhind langussuunas, kusjuures kiirem langus toimus Iirimaal, kus aastane hinnavahe oktoobris oli 1.66 kr/kg. Enam kui ühe-kroonine vahe 2 viimase aasta piima kokkuostuhindades oli sealjuures viies EL-i liikmesriigis, sh suure-

mates piima tootjariikides Saksamaal (-1.36 kr/kg) ja Hollandis (-1.25 kr/kg). 2008. aasta oktoobris oli EL-25 keskmine kokkuostuhind 5.41 kr/kg, sealhulgas EL-15-s 5.48 kr/kg ja EL-10-s 4.83 kr/kg. Aastaga langes hind kiiremini kõrgema hinnatasemega vanades liikmesriikides (-7,2%) ja aeglasemalt uutes liikmesriikides (-4,9%, EL-25-es keskmiselt -6%).

Joonis 17

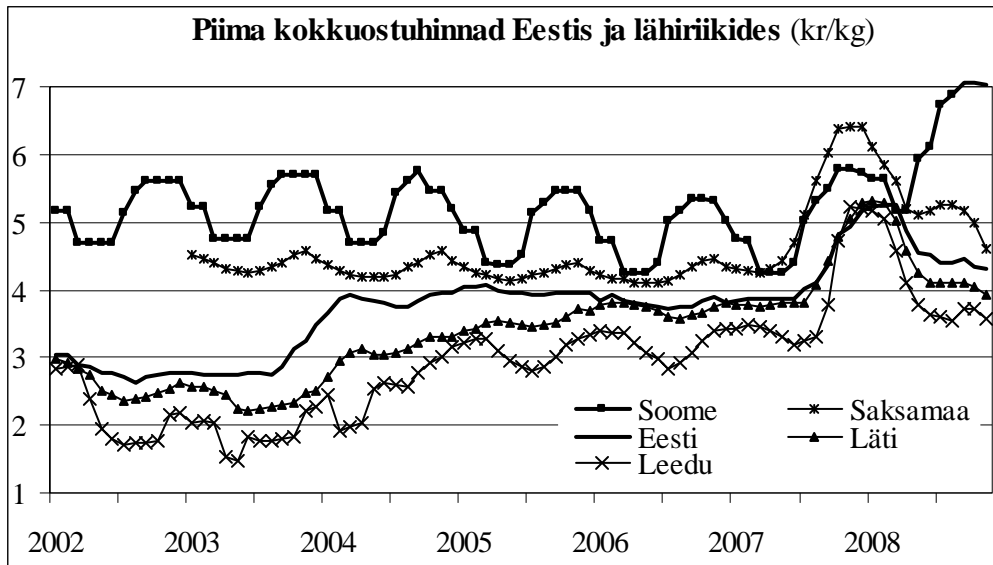

Allikas: Euroopa Komisjon

Baltikumis tõusis kokkuostuhind kiiremini senini madalaima hinnatasemega Leedus, kus 2008. aasta 9 kuu keskmine hind ületas varasema perioodi keskmist 21,5%. Lätis tõusis toorpiima hind samal perioodil 17% ja Eestis 20% (tabel 8). Vaatamata suhteliselt kiirele tõusule, on kokkuostuhinnad Baltikumis Euroopa Liidu madalamad. Madalaim hinnatase oli 2008. aasta oktoobris Leedus (3.73 kr/kg) ja eelviimasel kohal oli Läti (3.98 kr/kg). Eesti oli oma hinnatasemelt pingerea lõpust neljandal kohal (4.35 kr/kg) varasema kolmanda koha asemel, kuna oktoobris odavnes Poolas (4.25 kr/kg-ni) toorpiim enam kui Eestis.

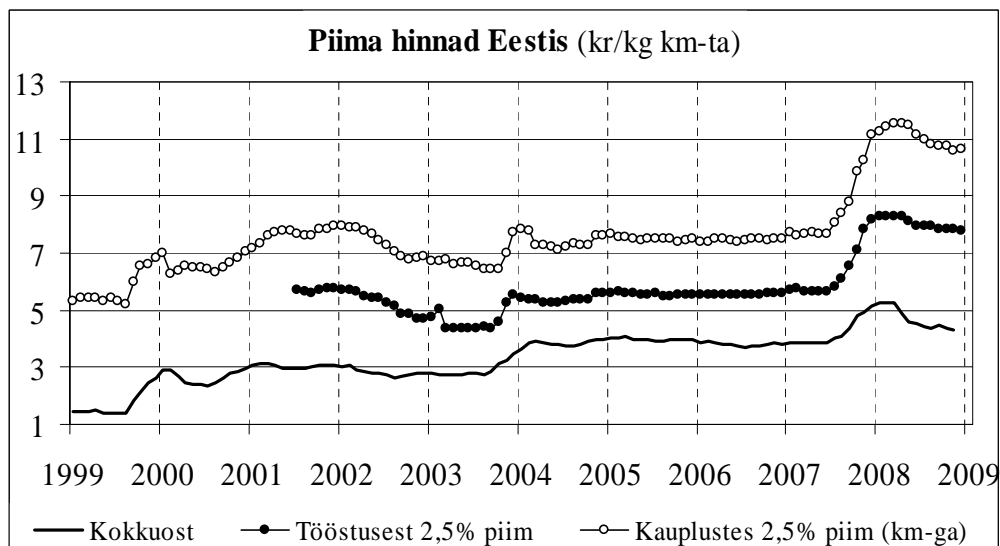
Eesti piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima tegelik **kokkuostuhind** tõusis Statistikaameti andmetel 2007. aasta I poolaastal stabiilselt 3.87 kroonilt rekordtasemele 5.29 kr/kg-le 2008. aasta veebruaris. Märtsist alates langes piima kokkuostuhind pidevalt kuni aasta lõpuni, hind tõusis kergelt vaid septembris (kuuga +1,4%). 2008. aasta novembris said piimatootjad tööstustelt toorpiima eest keskmiselt 4.31 kr/kg (2007.a nov 4.94 kr/kg) ning seega on aastaga piima hind langenud ligi 13%. Eestis oli piima kokkuostuhind 2008. aasta novembris 8,6% Läti kokkuostuhinnast (5.07 kr/kg) ja 21% Leedu kokkuostuhinnast kõrgem, kuid 45% Soome hinnast madalam.

Joonis 18

Allikas: LTO, ZMP, EKI

Joonis 19

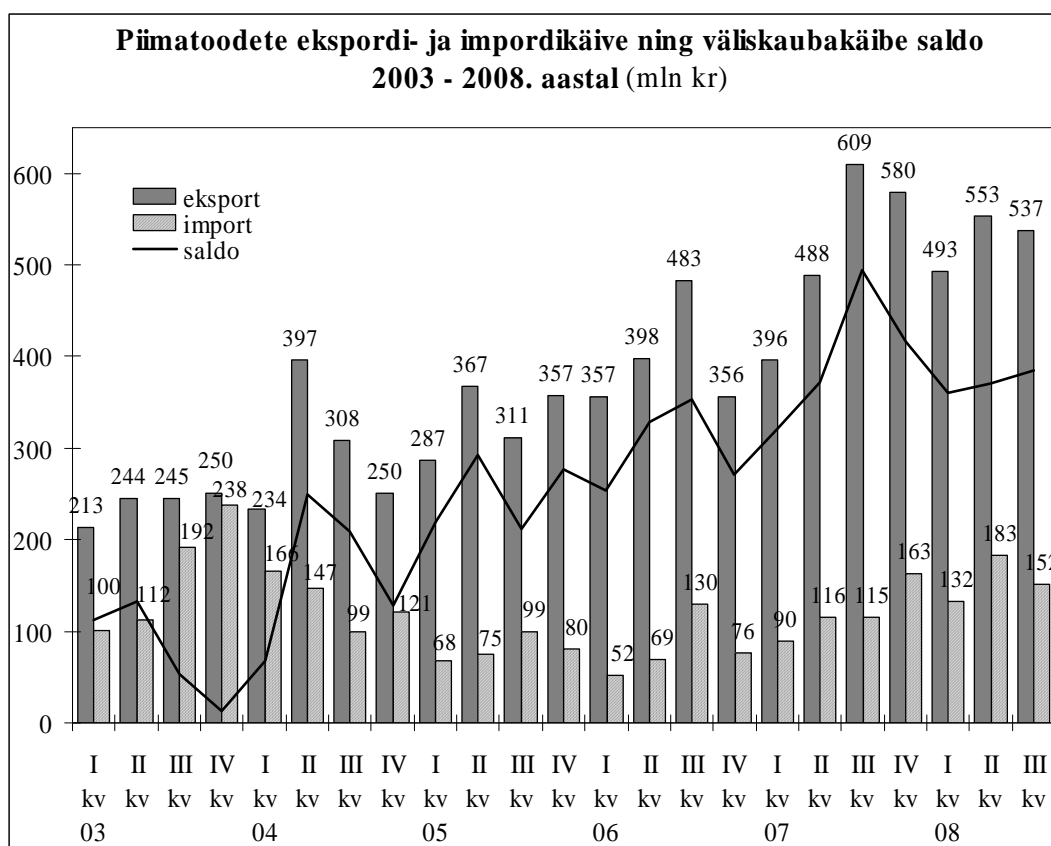
Allikas: EKI

Väliskaubandus

2008. aastal muutus olukord maailmaturul piimatoodete eksportööridele ebasoodsamaks, mistõttu aeglustus ka Eesti piimatoodete ekspordi kasv. Samas on Eesti siseturg muutunud kõrgete jaehindade tõttu atraktiivsemaks impordile ning piimatoodete sissevedu on oluliselt suurenenud. 2008. aasta 9 kuul kasvas piimatoodete impordikäive võrreldes aasta varasema perioodiga tunduvalt kiiremini ekspordikäibest, mille tagajärjel väliskaubavahetuse positiivne saldo vähenes (joonis 20). Selline negatiivne trend piimatoodete väliskaubanduses oli ka enne Eesti liitumist Euroopa Liiduga. Kaubavahetuse positiivne saldo vähenes 2008. aasta 9 kuul 3,9% (-44,8 mln kr) ja ulatus 115,4 miljoni kroonini. Sealjuures vähenes kaubavahetuse positiivne saldo EL liikmesriikidega (-6,7%), kuid kolmandate riikidega suurenes (+9%).

Piimatooteid eksporditi Eestist 2008. aasta 9 kuuga kokku 1582,6 miljoni krooni eest (+5,9%, +88,7 mln kr) ja imporditi Eestisse 467,2 miljoni krooni väärtuses (+40%, +133,5 mln kr) ning vaatamata impordi kiirele kasvule on impordikäive 3,4 korda väiksem ekspordikäibest. Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2008. aasta 9 kuul 18,4% põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 3,5% koguimportist.

Joonis 20

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

2008. aasta 9 kuul **eksporditi** piimatooteid Eestist kokku 1582,6 miljoni krooni eest, mis ületas eelmise aasta sama perioodi käivet 88,7 miljoni krooniga (5,9%, tabel 9). Ekspordikäibest 85% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ja 15% piimatoodete ekspordist läks väljapoole Euroopa Liitu. Kusjuures ekspordikäive kasvas aasta varasema perioodiga võrreldes kiiremini kolmandatesse riikidesse (9,2%) kui EL-i liikmesriikidesse (5,4%).

Ekspordikäive suurenes peamiselt värskel kohupiima ja juustude ekspordihinna tõusu ning koguste suurenemise tulemusel, mis korvas ka suuremas mahus kondenspiima ja pulbrite ekspordikäibe languse. Ekspordihind tõusis veel hapendatud piimatoodetel, võil, jäätisel ja rõõsal 1...6%-lisel piimal, kuid piimapulbritel, vadakutoodetel ja rõõsal koorel langesid.

Tabel 9

Piimatoodete põhieksport 2007-2008. aasta 9 kuul

	jaan-sept 2007			jaan-sept 2008			Ekspordikoguse muutus 2008/07 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	35327	234084	6.63	50292	265103	5.27	42,4
sh piim 1-6%	29386	120590	4.10	45655	222677	4.88	55,4
koor 21-45%	5581	111338	19.95	1980	34752	17.55	-64,5
Kondenseeritud piim, pulber	13744	523400	38.08	8421	280601	33.32	-38,7
sh lõssipulber	7451	342561	45.98	4601	147396	32.04	-38,2
piimapulber	2841	118519	41.72	3226	118541	36.75	13,6
Hapendatud piimatooted	5700	95895	16.84	6602	129361	19.59	15,8
sh jogurt	4008	56596	14.12	4401	73088	16.61	9,8
Vadakutooted	4317	52340	12.13	6611	53333	8.07	53,1
sh vadakupulber	3125	39072	12.50	6218	44898	7.22	2 korda
Või ja piimarasvad	4603	165495	35.96	3184	148783	46.73	-30,8
sh või	4600	165378	35.95	3090	142677	46.17	-32,8
Juust, kohupiim	7520	359168	47.76	10400	609536	58.61	38,3
sh naturaalne juust	5447	281401	51.66	7259	470194	64.78	33,3
värskujuust-kohupiim	1967	71204	36.20	3012	130116	43.21	53,1
Jäätis	824	26041	31.61	506	22061	43.61	-38,6
Piimatooted kokku	x	1456423	x	x	1508788	x	x
Käive rahas, ilma kaubalise katteta	x	37477	x	x	73812	x	x
KOKKU	x	1493900	x	x	1582600	x	5,9*

*Ekspordikäibe muutus

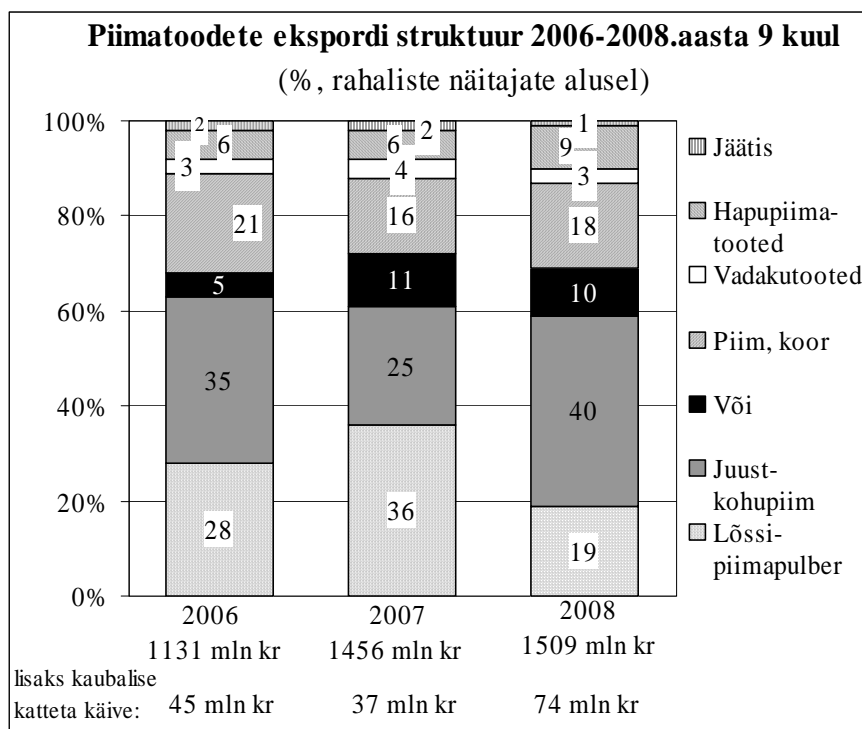
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Juustude ja värsket kohupiima ekspordikäive kasvas 70% (+250 mln kr, koguse suuremine 38%), sealhulgas suurenes värsket kohupiima käive 83% (+59 mln kr, kogus 53%) ja muude juustude käive 67% (+189 mln kr, kogus +33%). Ekspordihind oli värsket kohupiima toodetel 2008. aasta 9 kuul 19% ja naturaaluustul 25% kõrgem aastatagusest tasemest. Teiseks positiivse arenguga grupiks piimatoodete ekspordis olid hapupiimatooted. Nende toodete ekspordikäive kasvas kokku 35% ja kogus suurenes ligi 16%, grupi keskmine ekspordihind oli 16% kõrgem aastatagusest. Sealjuures suurenesid kõik ekspordinäitajad hapupiimatoodetest nii jogurtitel kui muudel hapupiimatoodetel.

Vaadeldud perioodil langes aga kondenspiima ja lõssipulbri ekspordikäive (-46%, -243 mln kr ja kogus -39%). Kiirem vähenemine oli seejuures lõssipulbril (-57%, -195 mln kr, kogus -38%) ning lõssipulbri ekspordihind oli 2008. aasta 9 kuul 30% madalam aastatagusest tasemest. Täispiimapulbri ekspordikogus kasvas aastaga 13,6%, kuid hinnalanguse tõttu käive ei suurenenud. Rõõsa piima grupis vähenes 21...45%-lise rasvasusega rõõsa koore eksport (kogus -64,5%, käive -68%, -76 mln kr), samas 1...6%-lise rasvasusega rõõsa piima eksport suurenes (kogus +55,4%, käive +84,7%, +102 mln kr). Või ekspordikäive vähenes aga kolmandiku võrra, vaatamata ekspordihinna 28%-lisele tõusule.

Tähtsamad eksporditüübid olid 2008. aasta 9 kuul naturaaluust (31% piimatoodete ekspordikäibest, joonis 21), rõõsk piim (15%), või ja lõssipulber (mõlema osakaal 10%). Täispiimapulbri, hapupiimatoodete ja värsket kohupiima osakaal moodustas kõigil toodetel 9% piimatoodete ekspordikäibest.

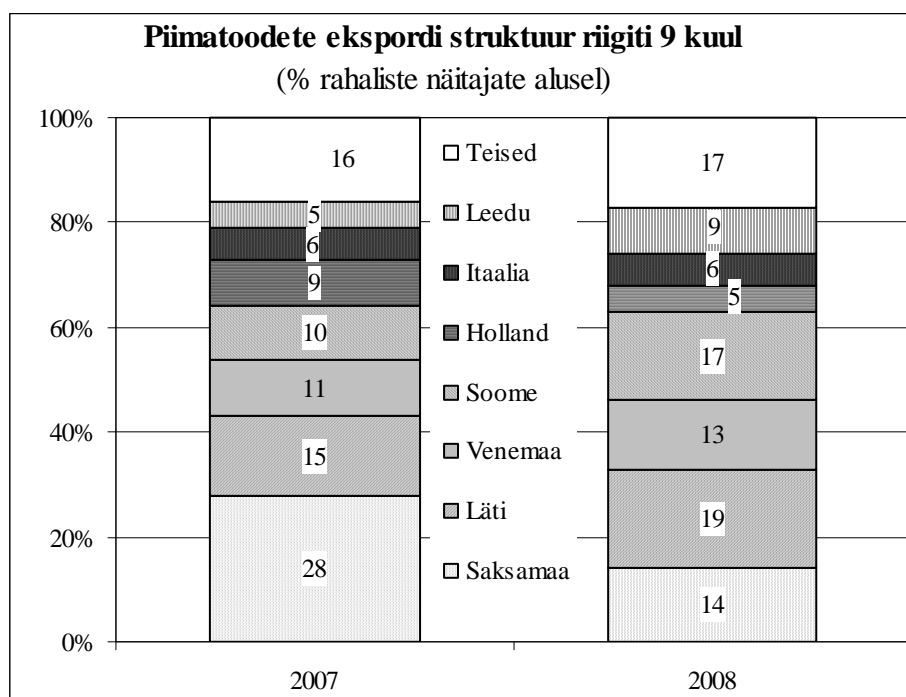
Joonis 21

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete ekspordi sihtriikidest on aastaga vähenenud kõige enam käive Saksamaale (-49%, -207 mln kr). Selle tagajärjel vähenes Saksamaa osakaal piimatoodete ekspordikäibes 14%-le aasta varasemalt 28%-lt (joonis 22) ja langes tähtsaimast sihtturust kolmandale kohale. Ekspordikäive vähenes vaadeldud perioodide võrdluses ka Hollandisse (-36%, -49 mln kr). Piimatoodete eksport suurenes Eesti lähiriikidesse, sealjuures enam Soome (+126 mln kr, +88%). Selle tulemusel suurenes Soome osakaal piimatoodete ekspordikäibes aastaga 7%-punkti võrra ning sai tähtsuselt teiseks välisuruks Eesti piimatoodetele vaadeldud perioodil. Eksport Leetu kasvas üle kahe korra (73 mln krooni võrra) ning 9 kuu ekspordikäive suurenes 144 mln kroonini (osakaal piimatoodete ekspordis 9%). Samas mahus suurenes piimatoodete ekspordikäive ka Lätti, käibe kasv oli 33%. Läti oli ka ekspordikäibe osakaalult (19%) tähtsaimaks välisuruks Eesti piimatoodetele. Piimatoodete eksport suurenes aastaga ka Venemaale (+27%, +42 mln kr) ning ekspordikäibe 13%-lise osakaaluga oli Venemaa neljandal kohal.

Joonis 22

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Ekspordi suurenemisest Lätti moodustas üle poole rõõsa piima ekspordi kasv, mis jäi suures osas 2008. aasta algusesse. 1-6%-lisel rõõsa piima ekspordikogusest läks 2008. aasta 9 kuul Lätti 70%. Olulisemad ekspordiartiklid Lätti ekspordil olid veel muud hapupiimatooted (52%), jäätis (42%), kohupiim (21%) ja jogurt (19%, tabel 10). Soome läks 57% jogurtite, 41% või, 29% muude juustude, 26% jäätise ja 14% muude hapupiimatoodete ekspordikogusest. Saksamaa oli endiselt tähtsaks sihtturuks Eesti lõssipulbrile (33% lõssipulbri ekspordikogusest) ja võile (37%). Või ja lõssipulber olid olulised tooted ka Hollandisse ekspordil (osakaalud vastavalt 9% ja 14%).

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes 2008.a 9 kuul

(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor (EKN 0401)	Lõssipulber (040210)	Jogurt (040310)	Või (040510)	Juust (040690)
2003 – 1938 t	2003 – 6010 t	2003 – 897 t	2003 – 4515 t	2003 – 4892 t
2004 – 4397 t	2004 – 9562 t	2004 – 1770 t	2004 – 6819 t	2004 – 2862 t
2005 – 6498 t	2005 – 6365 t	2005 – 3326 t	2005 – 2627 t	2005 – 5899 t
2006 – 47624 t	2006 – 4708 t	2006 – 3330 t	2006 – 1962 t	2006 – 6303 t
2007 – 35327t	2007 – 7451 t	2007 – 4008 t	2007 – 4600 t	2007 – 5447 t
2008 – 50292 t	2008 – 4601 t	2008 – 4401 t	2008 – 3090 t	2008 – 7259 t
Läti 69	Saksamaa 33	Soome 56	Soome 41	Venemaa 31
Leedu 27	Suurbritannia 15	Läti 19	Saksamaa 37	Soome 29
Saksamaa 2	Holland 14	Leedu 18	Holland 9	Itaalia 19
Venemaa 1	Austria 8	Rootsi 7	Prantsusmaa 5	Holland 5
Holland 1	Läti 6		Venemaa 1	Läti 4
	Itaalia 4		Teised 7	Teised 12
	Teised 20			

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatesse riikidesse eksporditi piimatooteid 2008. aasta 9 kuul kokku 241,1 mln krooni väärtuses, millest 82% oli ekspordikäive Venemaale (13% Eesti kogu piimatoodete ekspordikäibest). Piimatoodete ekspordikäibest kolmandatesse riikidesse moodustas eksport Horvaatiasse 8%, Norrassa 6% ja Kasahstani 4%. Ekspordikäive kolmandatesse riikidesse jagunes juustu (64%), vadakupulbri (18%), piimapulbrite (11%), rõõsa piima-koore (4%) ja või (3%) vahel. Sealjuures viidi Venemaale 88% Eesti vadakupulbri ja 31% naturaaluustu ekspordist. Võid eksporditi Venemaale 2008. aasta 9 kuuga vaid 40 tonni, mis on 1452 tonni võrra vähem aasta varasemast kogusest. Vadakupulbri eksport aga kasvas samal ajavahemikul 2,3 korda (+3288 t) ja naturaaluustu eksport 19% (+354 t).

Piimatoodete **impordikäive** oli 2008. aasta 9 kuul 467,2 mln krooni, mis oli 40% (+133,5 mln kr) suurem kui eelmise aasta samal perioodil (tabel 11). Käibekasv on saavutatud enamuse toodete impordikoguste suurenemise tagajärjel. Impordihinnad tõusid hapupiima ja kohupiima-juustu toodetel, jäätisel ja 1...6%-lise rasvasusega rõõsal piimal. Pulbrite hinnad alanesid. Võrreldes aastatagusega vähenesid jäätise ja täispiimapulbri impordikogused, teiste toodete import kasvas kordades. Kuna suurenesid mitmete linnapiimatoodete impordikogused, siis see on selge märk eesti toodete konkurentsivõime langusest siseturul ja imporditud piimatoodete turuosa suurenemisest Eestis. Seetõttu vajaks eesti piimatoodete praegune hinnapoliitika kriitilise pilguga ülevaatamist, et oma konkurentsivõimet koduturul hoida.

Impordikäibest 97% tuli EL-i teistest liikmesriikidest ja 3% oli sissevedu väljastpoolt EL-i ehk kolmandatest riikidest. Import EL-i liikmesriikidest suurenes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 41,1% (+131,8 mln kr), kasv tunduvalt väiksema impordikäibega kolmandatest riikidest (2008.a 9 kuu käive 14,9 mln kr) oli 13% (+1,7 mln kr). 2008. aasta 9 kuu impordikäibest moodustas 34% juustu-kohupiimatoodete import, 25% hapupiimatooted ja 15% piimapulbrid (joonis 23). Vadakutooteid toodi Eestisse 53,6 mln krooni eest, mis oli 12% piimatoodete impordikäibest. Jäätise osakaal impordikäibes langes 7%-le eelmise aasta 15%-lt, või import oli endiselt tühine - 2% piimatoodete impordikäibest.

Tabel 11

Piimatoodete põhiimport 9 kuul 2007 ja 2008

	jaan-sept 2007			jaan-sept 2008			Impordikoguse muutus 2008/07 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	869	16040	18.47	1782	22721	12.75	2,1 korda
sh piim 1-6%	372	3195	8.60	1347	12382	9.19	3,6 korda
Kondenseeritud piim, pulber	1089	32974	30.27	2818	65615	23.28	2,6 korda
sh lõssipulber	274	8008	29.23	1026	25828	24.90	3,7 korda
piimapulber	514	18517	36.06	494	12760	25.81	-3,9%
Hapendatud piimatooted	2677	60074	22.44	3806	107750	28.31	42,2
sh jogurt	973	20657	21.24	1617	41721	25.79	66,2
Vadakutooted	1630	39188	24.04	2947	53574	18.18	80,8
sh vadakupulber	627	15007	23.94	2168	36872	17.01	3,5 korda
Või ja piimarasvad	77	4058	53.04	176	9069	51.41	2,3 korda
sh või	72	3959	54.73	176	9067	51.41	2,4 korda
Juust, kohupiim	1864	107703	57.78	2300	147232	64.01	23,4
sh naturaalne juust	973	61194	62.89	1414	95667	67.65	45,3
Jäätis	1366	47765	34.97	800	30648	38.31	-41,4
Piimatooted kokku	x	307802	x	x	436609	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	25898	x	x	30591	x	x
KOKKU	x	333700	x	x	467200	x	40,0*

*Impordikäibe muutus

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

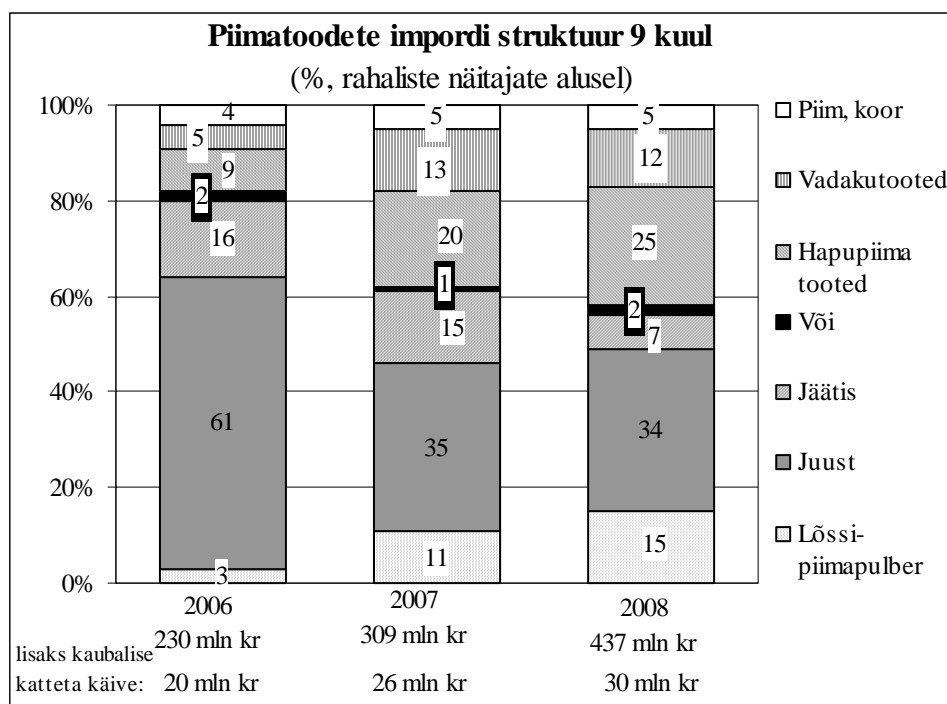
Eestile suuremateks piimatoodete impordipartneriteks olid vaadeldud perioodil Läti, kust piimatoodete impordikäive oli 103,8 mln krooni ja osakaal piimatoodete kogu impordikäibes 22% ning Poola impordikäibega 99,4 mln krooni ja osakaaluga 21% (joonis 24). Saksamaalt toodi Ees-

tisse piimatooteid 55 mln krooni eest (osakaal 12% piimatoodete impordikäibest) ja Soomest 49 mln krooni eest (11%).

Aasta jooksul kasvas import kõige kiiremini Lätist (+53,2 mln kr), kust impordikäive aastaga kahekordistus. Lätist suurenes hapupiimatoodete, 1...6% rõõsa piima ja naturaaluustu sissevedu. 1...6%-lise rasvasusega rõõsa piima sissevedu Lätist moodustas 100%, sulatatud juustu import 44%, piimapulbrite ja kondenspiima sissevedu 38%, muude hapupiimatoodete sissevedu 24% ja kohupiima sissevedu 9% Eestisse 9 kuuga toodud nende toodete kogumahust (tabel 12). Import Poolast suurenes aastaga 37% (+27 mln kr) ja Saksamaalt 53% (+20 mln kr).

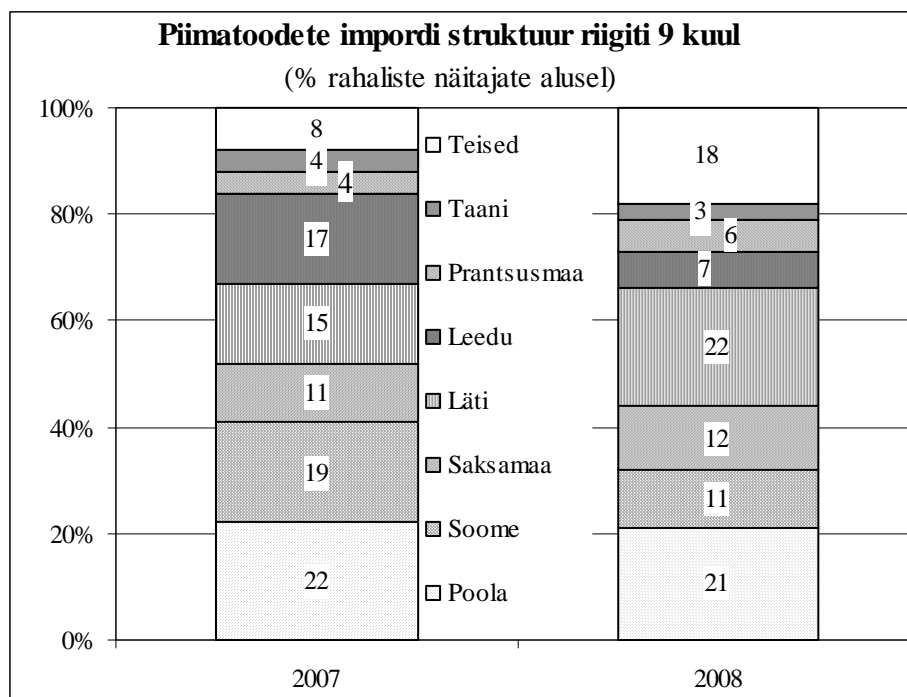
Import Soomest vähenes 23% (-14 mln kr võrra) ja Leedust 40% (-23 mln kr võrra). Soomest toodi Eestisse 8% importjogurtist, 27% -võist, 16% sissetoodud sinihallitus- ja naturaaluustust ning 21% importjäätisest (tabel 12). Leedust imporditi 53% sissetoodud jäätisest, 37% vadakutoodetest, 16% värskest kohupiimast, 16% võist ja 7% naturaaluustust. Saksamaalt sisseveetud piimatoodetest olid suurema osakaaluga rõõsk koor (36% selle sisseveokogusest), lõssipulber (18%), muud hapupiimatooted (17%), sulatatud juust (26%), sinihallitusjuust (49%) ja naturaaluust (16%).

Joonis 23

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid kahest riigist, kokku 14,9 mln krooni eest. Sealjuures moodustas piimatoodete impordikäive Norrast 66,5% ja Venemaalt 33,5%. Venemaalt toodi 4,3 mln krooni eest jäätist (121 t) ja 0,7 mln krooni eest lõssipulbrit (20 t). Norrast toodi 9,3 mln krooni väärtuses naturaaluustu (161,9 t) ja 0,6 mln krooni eest võid (11,9 t).

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 12

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes 9 kuul 2008

(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, koor (0401)	Lõssipulber (040210)	Või (040510)	Juust (040690)	Jäätis (2105)
2003 – 2015 t	2003 – 3651 t	2003 – 5026 t	2003 – 1442 t	2003 – 913 t
2004 – 4379 t	2004 – 1105 t	2004 – 2945 t	2004 – 2081 t	2004 – 1245 t
2005 – 1130 t	2005 – 91 t	2005 – 55 t	2005 – 1792 t	2005 – 1216 t
2006 – 277 t	2006 – 281 t	2006 – 105 t	2006 – 891 t	2006 – 1182 t
2007 – 869 t	2007 – 274 t	2007 – 72 t	2007 – 973 t	2007 – 1366 t
2008 – 1782 t	2008 – 1026 t	2008 – 176 t	2008 – 1414 t	2008 – 800 t
Läti 80	Läti 36	Soome 27	Läti 19	Leedu 53
Prantsusmaa 9	Prantsusmaa 26	Läti 25	Poola 19	Soome 21
Saksamaa 8	Saksamaa 18	Leedu 16	Saksamaa 16	Venemaa 15
Leedu 3	Suurbritannia 8	Tšehhi 11	Soome 16	Läti 6
	Taani 6	Poola 7	Norra 11	Tšehhi 3
	Venemaa 2	Norra 7	Holland 11	Prantsusmaa 2
	Teised 4	Teised 7	Leedu 7	
			Itaalia 1	

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Maailmaturg

Piimatootmine ja tarbimine on maailmas sajandi algusest pidevalt suurenenud, kuid kasvud pakkumises ja tarbimises ei ole ajaliselt alati kokku langenud, mis on põhjustanud nii hinnakõikumisi kui ka varude erineva suunaga muutusi (tabel 13).

Tabel 13

Piimabilanss maailmas piimaekvivalendis (mln tonni)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2007/01, %
Piimatoodang	590	602	615	626	645	661	670	13,6
Varude muutus	+0,5	+3,6	+0,0	-1,7	-2,7	-2,0	+0,0	
Tarbimine	589	598	615	628	648	663	670	13,8
Tarbimine, kg/1 elanik	95,8	96,1	97,5	98,4	100,4	101,6	101,4	5,8

*esialgne hinnang

Allikas: ZMP

Piimatoodete rahvusvahelises kaubanduses on suuremateks eksportöörideks Uus-Meremaa ja Euroopa Liit (tabel 14). Uus-Meremaa osakaal moodustab 1/3 piimatoodete kogueksportidist maailmaturul, EL ekspordi osa oli vaid 1%-punkti võrra väiksem. Uus-Meremaa eksportis 2007. aastal enam kui 90% piima kogutoodangust. Kolmandal kohal olevad Austraalia ja USA kogused olid tunduvalt väiksemad, moodustasid vaid 1/3 suureksportööride ekspordikogusest. Ekspord USA-st suurenes 2008. aastal tugevasti ja tõenäoliselt ületas aasta lõpuks piimatoodete ekspordis Austraalia ekspordimahu.

Tabel 14

Piimatoodete maailmaturul osalenud 10 suuremat riiki 2007. aastal (mln t)

EKSPORT		IMPORT	
Uus-Meremaa	13,6	3,8	USA
EL-25	13,0	2,7	Venemaa
Austraalia	4,2	2,7	Mehhiko
USA	4,0	2,5	Jaapan
Valgevene	1,9	2,2	EL-25
Argentiina	1,6	2,2	Alžeeria
Uruguay	0,7	2,0	Saudi-Araabia
Šveits	0,7	1,8	Hiina
Kanada	0,4	1,3	Filipiinid
India	0,4	1,3	Singapur

Piimatoodete impordiriike on tunduvalt rohkem ekspordiriikidest ja sisseveokogused riigi kohta on oluliselt väiksemad. 2007. aastal oli suurimaks piimatoodete importijaks USA, kes vedas piimatooteid siseturule peaaegu samas koguses kui eksportis. Suuremad sisseveoriigid olid veel Venemaa, Mehhiko, Jaapan ja viiendal kohal EL-25. EL piimatoodete import oli 2007. aastal ligi viis korda väiksem ekspordist. Kiiremini on viimastel aastatel kasvanud piimatoodete import Edela-Aasia riikidesse.

2008. aasta maailma piimatoodanguks hinnatakse esialgsel andmetel 684 mln tonni. See on 10 viimase aastaga suurenenud 23%. 2008. aasta jooksul suurenes piima tootmiskaht 2,5%. Piimatoodangu kiiret kasvu soodustas 2007. aastal järsult tõusnud toorpiima hind. 2008. aastal piimatoodete nõudlus kõrgete hindade tõttu langes, kuid enamik analüütikuid näevad, et see peaks jälle suurenema hakkama. Sellele aitavad kaasa nii maailma elanike arvu kasv kui ka piimatoodete tarbimise kasv pikemas perspektiivis. Euroopa Liidus osades liikmesriikides piimatoodang suurenes (Prantsusmaa, Poola, Holland, Taani), osades vähenes (Suurbritannia, Rootsi, Soome, Ungari). Suurt mõju maailma piimatoodangu kasvule andsid aga Aasia riigid, eriti India ja Hiina. Maailma piimatoodangust 84% moodustab lehmapiiim, ülejäänud on pühvli, lamba- ja kitsepiiim.

Piimaturu areng oli 2008. aastal kõigis turusegmentides tugevalt mõjutatud 2007. aasta järsust hinnatõusust. Piimatootjad muutusid kogu maailmas taas tugevamaks, samal ajal kui tarbijad ostsid kõrgete hindade tõttu piimatooteid vähem ja nõudlus langes kogu maailmas. Selline areng viis piimatoodete tootmiskahju suurenemisele ja sellega kaasnevale hinnalangusele ning ka varude suurenemisele. Selline tendents tugevnes märkimisväärselt just 2008. aasta lõpus. Näiteks langes lõssipulbri hind maailmaturul üle kahe korra kõrgtasemelt 2007. aasta suvel 5200 \$/t-lt 2008. aasta novembris 2000 \$/t-le, mis eurodes oli 3600-lt 1566-le €t (vastavalt 56.30 kr/kg ja 24.50 kr/kg).

2009. aastal peaksid maailma piimatootmise kasvunumbrid reaktsioonina langevatele hindadele taas vähenema, kui üleüldse nimetamisväärset kasvu toimub. Uus-Meremaa suurim piimatöötaja Fonterra korrigeeris 2008. aasta novembri lõpus oluliselt oma piimahinna prognoosi 2008/09 majandusaastaks, mille alusel peaks majandusaasta keskmiseks hinnaks kujunema 3.29 kr/kg. USA Põllumajandusministeerium prognooside kohaselt on toorpiima hind 2009. aastal keskmiselt 4.22 kr/kg ehk 8,3% madalam kui 2008. aastal. Hiinas ei tohiks piimatootmine varasemate aastate kiires tempos enam kasvada, mille põhjuseks loetakse melamiini skandaali.

Viimastel aastatel kasvas globaalse majanduskasvu tulemusel maailma piimat**arbimine** eriti kiiresti arenguriikides. 2008. aastal alanud ülemaailmse majandus- ja finantskriisi tagajärjed näitavad selgemaid piirjooni võib-olla 2009. aasta sügisel, milliseks ja kui tugevaks majanduslangus kujunes. Üldise majanduslanguse tagajärjel aeglustub ka piimat**arbimise** kasv. Paljudes

riikides on piimatooted suhteliselt kõrge hinnaga toiduained. Peale selle tarbitakse piimatoodetest märkimisväärne osa väljaspool kodu kiirtoidukohtades pizza jms koostisosadena. See väljaspool kodu tarbimine on paljudes riikides kui konjunktuuribaromeeter - mida kiiremini majanduslangus mööda läheb, seda kiiremini peaks tõusma ka piimatoodete tarbimine. Inflatsioonimäär, mis 2008. aasta kolme esimese kvartali jooksul ületas kaugelt varasemate aastate näitajaid, peaks alates 2008. aasta novembrist taas hakkama langema, eriti energiakulude olulise vähenemise tulemusel. See annaks võimaluse sissetulekuid toiduainetele taas suurendada, seda muidugi tingimusel, kui töötus oluliselt ei tõuseks.

2008. aasta lõpu nõrgad arengud piimaturgudel on viinud varude suurenemisele ning riiklike sekkumisostude avamisele EL-is ja USA-s ning avaldab veelgi enam survet langevale toorpiima hinnale.

USA-s oli piimatoodang 2008. aasta 11 kuul 2,3% kõrgem aasta varasemast ning kogu selle perioodi jooksul oli piimatootmine kasvava trendiga. Novembris ületas piimatootmine aasta varasema kuu mahtu 1,4% ja oli kokku 6,9 mln tonni. Juustu toodeti oktoobris 382,1 tuh tonni ehk 5,8% enam kui septembris ja 2% enam kui aasta tagasi. Võitoodang oli samal ajal 59 tuh tonni, mis ületas aasta varasemat vaid kergelt, kuid varasema kuu toodangut 7,4%-ga. Tootmise suurenemise, aga ka passiivse nõudluse tagajärjel, langesid lõssipulbri ja või hinnad 2008. aasta viimastel kuudel tugevalt, kusjuures lõssipulbri hind oli juba 2008. aasta keskpaigaks väga madal. Cheddar-tüüpi juustu hind püsis samal ajal üsna stabiilne. 2008. aasta detsembriks langesid USA-s hinnad 2006. aasta keskpaiga tasemele. Või hind hakkas langema novembri algusest ja on langenud 2006. aasta alguse tasemele, mis on üsna lähedal sekkumishinnale.

2008. aasta oktoobri alguses avati USA-s lõssipulbri sekkumisost ning detsembri keskpaigaks oli sekkumisladudesse ostetud 42 tuh tonni lõssipulbrit. 2009. aasta jaanuari teisel nädalal avati või sekkumisost ning nädalaga osteti kokku 55,2 tonni võid. Alates 2003. aasta maist oli või hind USA-s kõrgem sekkumishinnast ning sekkumisostu ei teostatud. 2008. aasta lõpus langes aga sekkumishinna tasemele ja 2009. aastal veelgi allapoole.

2008. aasta esimeses pooles suurenes piimatoodete eksport USA-st, mille tulemusel tõusis piima kokkuostuhind märgatavalt. Sügiseks aga eksport vähenes ning toorpiima hind ja kõigi piimatoodete hinnad langesid. USA suurendas 2008. aasta 10 kuul oluliselt või, lõssipulbri ja juustu eksporti, samal ajal nende toodete sissevedu tunduvalt vähenes (tabel 15). Võid eksporditi nimetatud perioodil ligi 85 tuh tonni, mis on üle kolme korra rohkem kui aasta varasemal perioodil. Või import vähenes samal ajal 1,8 korda. Veel 2006. aastal imporditi võid USA-sse kolm korda rohkem kui eksporditi, mis on viimase kahe aasta jooksul vastupidiseks muutunud. 2008. aastal vähenes võiimport tähtsusetult väikseks. Juustu eksporditi vaadeldud ajavahemikul kokku

USA-st 114 tuh tonni ehk 43% aasta varasemast enam. Ka juustuimport on aasta-aastalt vähenenud.

Koguseliselt eksporditakse USA piimatoodetest kõige enam lõssipulbrit – 2008. aasta 10 kuuga kokku 355,1 tuh tonni. Eksport suurenes aastaga ligi 150 tuh tonni võrra (+145,7%). Lisaks suurele ekspordikogusele on USA-s oktoobri algusest avatud ka lõssipulbri sekkumisest.

Tabel 15

USA piimatoodete väliskaubandus

	2006	2007	Jaanuar - oktoober		± %
			2007	2008	
EKSPORT tuh t					
Või	10,8	40,6	27,6	84,7	+206,9
Juust	71,0	99,4	79,7	114,0	+43,0
Täispiimapulber	15,3	20,9	13,8	33,9	+145,7
Lõssipulber	286,6	257,8	206,7	355,1	+71,8
Vadakupulber	226,9	265,0	225,8	170,7	-24,4
Laktoos	113,4	139,5	76,5	79,6	+4,1
IMPORT tuh t					
Või	31,7	29,1	25,0	5,5	-78,0
Juust	206,2	197,5	158,5	132,2	-16,6
Täispiimapulber	15,6	22,0	11,4	17,1	+49,6
Lõssipulber	0,8	1,7	1,3	0,7	-46,2
Kaseiin	90,9	101,2	78,8	109,1	+38,5
Laktoos	4,4	4,4	3,7	3,9	+6,4

Allikas: ZMP

Kanada piimakomitee tõstis või ja lõssipulbri sekkumishinda, mis hakkavad kehtima 1. veebruarist 2009. aastal. Või sekkumishind tõuseb 0,8% 66 kr/kg-ni ning lõssipulbri hind tõuseb 1,1% 57,42 kr/kg-ni. Piimatootjatele tähendab see umbes 1%-list piima kokkuostuhinna tõusu sellele osale toorpiimale, mis läheb juustu, jogurti, või ja lõssipulbri tootmiseks. Joogipiima ja koore tootmiseks mineva toorpiima hinnad kehtestatakse regionaalsete ametkondade poolt. Viimati tõsteti piima sekkumishindu 2008. aasta 1. septembril.

2008. aastast sai viimasel ajal jõudsalt arenenud **Hiina** piimaturul kõige keerulisem aasta, kus melamiini skandaal läks maksma hinnanguliselt ligi 38 mlrd krooni, surid mõned ning haigestus ligi 300 tuh last. Skandaal puudutas otseselt 22 Hiina meiereid, mis melamiiniga kahjustatud piimapulbrit müüsid. Suurimat kahju tekitas see Sanlu meiereile, mis enne jõule pankrotti ka läks.

Venemaa importis 2008. aasta 10 kuuga võid 73,1 tuh tonni, mis ületas aasta varasema perioodi kogust 17%-ga.

Šveits eksportis 2008. aasta 11 kuul 54,9 tuh tonni juustu, mis on 1,8% enam aasta varasema perioodi kogusest. Saksamaale läks sellest 15,9 tuh tonni ehk ligi 2 tuh tonni aasta varasemast enam.

Euroopa Liidu turg

Vastavalt Euroopa Komisjoni esialgsetele arvutustele, mis põhinevad liikmesriikide esitatud iga-aastastel raportitel, peavad liikmesriigid maksma veidi üle 340 mln euro piimakvootide ületamise eest kvoodiaastal 2007/2008. Eelmisel aastal oli see summa 221 mln eurot. Oma tarnekvoodi ületasid seitse liikmesriiki: Austria, Küpros, Iirimaa, Itaalia, Saksamaa, Luksemburg ja Holland (tabel 16). Kokku ületati tarnekvoot 1 217 000 tonniga. Itaalia peab tasuma umbes 47% kogu trahvisummast, Saksamaa kanda jääb aga 30%. Itaalia ületas tarnekvooti 5,7%, Küpros 3,9% ja Austria 3,2%. Tarbijatele otsemüügi kvooti ületasid nii Küpros, Luksemburg kui ka Holland kokku 4673 tonni ulatuses, mis tähendab 1,3 mln euro suurust kvoodiületamise tasu, millest 92% langes Hollandi arvele. Samas jäi EL-27 tervikuna piimakvoot täitmata 2,2 mln tonni ulatuses.

2007/2008. aastal (apr'2007 kuni märts'2008) oli EL-i kogukvoot 139,6 mln tonni. See oli jaotatud 1 050 000 individuaalkvoodiks kogu Euroopa Liidu kohta (EL 27). Tarbijatele otsemüügi jaoks oli eraldi 3,4 mln tonnine kvoot, mis oli jaotatud 527 646 individuaalkvoodiks.

Tabel 16

2007/08 kvoodiaasta piimakvoodi üle- ja alatäitmine EL-i liikmesriikides (\pm tonni)

Riik	Hälve kvoodist	Riik	Hälve kvoodist
Itaalia	+577,2	Hispaania	-131,5
Saksamaa	+370,0	Soome	-153,0
Holland	+143,0	Ungari	-203,9
Austria	+85,0	Leedu	-243,7
Iirimaa	+40,2	Prantsusmaa	-306,2
Taani	-2,0	Poola	-332,9
Belgia	-3,4	Rootsi	-383,9
Tšehhi	-38,4	Suurbritannia	-767,9
Portugal	-47,5		

Allikas: Euroopa Komisjon

Kvoodiületuste eest makstav summa oli 2007/2008. aastal oluliselt (53% võrra) suurem kui 2006/2007. aastal, kuna korrigeeritud kokkuostukogused kasvasid mõnedes riikides kiiremini kui vastavate riikide kvoodid (nt Küprosel, Saksamaal, Hollandis). Jättes kõrvale Rumeenia ja Bulgaaria, kus kvoodisüsteemi rakendati 2007/2008. aastal alles esmakordselt, kasvasid EL-27 korrigeeritud tarned 2006/2007. aastaga võrreldes 767 tuh tonni võrra, kvooti aga suurendati vastavalt ühise põllumajanduspoliitika 2003. aasta reformile 491 tuh tonni võrra. 27-st EL-i liikmesriigist 20 liikmesriigi tootjad ei pea kvoodiületamise tasu maksma, sest riiklike piimakvoote ei ületatud. Kvoodiületamise tasu määr on 27,83 eurot kvooti ületava 100 kilogrammi kohta.

Ühtse põllumajanduspoliitika reformi käigus otsustati, et piimakvootide kehtivusaeg lõpeb 2015. aasta 1. aprillil. Komisjon tegi ühise põllumajanduspoliitika läbivaatamise raames ettepaneku suurendada kvote ajavahemikus 2009/2010 ja 2013/2014 igal aastal 1%, et tagada nn pehme maandumine ehk järk-järguline kohanemine kvoodivabadusega.

2008. aasta lõpukuudel langes piima kokkuostuhind märkimisväärselt, mis oli aastaajale ebatavaline areng ja mida on möödunud aegadest äärmiselt harva juhtunud. Tavapäraselt sügiseti piima kokkuostuhinnad tõusevad, kuna piimatoodang sesoonselt väheneb. 2009. aasta alguses oodatakse EL-i piimaturul eelmise aasta lõpus alanud trendi jätkumist.

2008. aasta teises pooles langesid järsult või ja lõssipulbri hinnad, mis lähenesid sekumishinna tasemele. Ka juustuhinnad, mis püsisid kauem stabiilsed, alanesid sügisel ning langesid 2006. aasta tasemele tagasi. Alates 2008. aasta novembrist on EL-is langenud ka joogipiima ja teiste linnapiimatoodete hinnad. Detsembri keskpaigas oli piimaturu kõigis tähtsamates segmentides müük väiksem kui aasta tagasi.

Turukoormuse vähendamiseks avatakse sekumisost 2009. aasta 1. märtsist. Või sekumisostu koguseks on 30 tuh tonni (sekkumishind 34.70 kr/kg) ja lõssipulbril 109 tuh tonni (26.57 kr/kg). Või puhul võib sekumiskogus kiiresti täis saada, kuid Komisjon võib sel juhul kokkuostukoguste märkimist jätkata kuni see on vajalik. Sekumisostud takistavad hinna langust turul alla sekumishinna taset, mis peaks kindlustama ka toorpiimale ligikaudu 3.44-kroonise alumise hinnapiiri.

2009. aasta jaanuarist alates peaks võiturg stabiliseeruma, sest 1. jaanuarist algas või EL-is, sh Eestis, eraladustamine, mis tähendab, et detsembri alguses toodetud võid võib toetustega ladustada 227 päeva. See peaks või nõudlusest suuremat pakkumist jaanuaris, mil nõudlus turul peale pühi on tavapärasest väiksem, tasakaalustama. Ladustamistoetust makstakse 244.40 kr/t, sellele lisaks ladustamis- ja finantseerimiskulude katmiseks 6.89 kr/t/päevas.

2009. aasta esimestel kuudel tuleb arvestada piima kokkuostuhindade olulise langusega. Piimatootmine sõltub EL-i liikmesriikides eelkõige sellest, kuidas piimatootjad reageerivad

hinnalangusele. Viimased aastad on näidanud, et Saksamaal on piimatootjad vähem hinnatundlikud kui teistes liikmesriikides. Samas langesid piimakogused kiiresti langeva kokkuostuhinna tõttu kuni 2006. aastani vaid üksikutes riikides, sh Suurbritannias, Rootsis, Hispaanias ja osaliselt ka Prantsusmaal. Üha rohkem riike ei ületa enam määratud piimakvoote tõenäoliselt seetõttu, et piima praegune hind tootmist ei stimuleeri. Eriti tugevalt on viimastel kuudel piimahinna langusele reageerinud vähenenud piimakogustega Prantsusmaa piimatootjad. Tulevikus tuleb lähtuda sellest, et piima tootmine suureneb üha enamates regioonides tänud hinnale, mitte enam kvootidele, mis veel lähiminevikus vastupidiselt toimis. Saksamaal orienteerutakse siiani tugevamalt kvootidele.

2009. aastal oodatakse EL-is stabiilset toorpiima kokkuostu, kusjuures ka teatav tagasimineku on võimalik. Kvootide suurendamise tõttu (2%+0,5% 1.04.2008 ja 1% 1.04.2009) võib üksikutes riikides tekkida üldisest arengust kõrvalekaldeid. Näiteks Saksamaal tapeti 2008. aasta oktoobris 10% enam piimalehmi kui septembris, mis tähendab piimalehmade arvu vähenemist. Arvestades 2008. aasta lõpu turuolukorda, ei saavuta piima hind 2009. aasta keskmisena tõenäoliselt kahe eelneva aasta keskmist taset, vaid jääb oluliselt allapoole. Piimasektor pole kuidagi ainus turusegment, kes langevate hindadega arvestama peab. Ka teraviljakasvatavate müügitulud on oluliselt hinnalanguse tõttu vähenenud. Seega oodatakse ka jõusöötade hinnalangust, mis tasakaalustaks piimakarjakasvatuse kulusid. Sellele peaks kaasa aitama ka energiahindade langus.

Tulevikus tuleb piima kokkostuhindade puhul arvestada endisest suuremate hinnakõikumistega, kuna EL-i piimaturu korralduse stabiliseeruv mõju nõrgeneb. Uus tugev hinnatõus on tõenäoline alles siis kui varud on taas ära kasutatud ja kogu majanduslik olukord positiivseid impulsse välja saadab. Hinnatõusu võivad põhjustada ka ekstreemsed ilmastikuolud olulistest piimatootmise regioonides.

Saksamaal oli 2007/2008 majandusaastal jõudluskontrolli andmetel 3497,6 tuh lehma, mis on 74,9 tuh looma võrra ehk 2,2% enam kui aasta varem. Piimalehmade koguarv ulatub 4200 tuh loomani, mis on 0,3% kõrgem aastatagusest. Piimatoodang ühe lehma kohta suurenes aastaga 11 kg võrra ja oli 7878 kg, millest 596 kg oli valku ja rasva (+2 kg).

Saksamaal lubatakse luua ligikaudu 5,5 mlrd kroonine rahvuslik piimafond, mis võimaldab toetada Saksa piimatootmist nn ääremaadel, nt Lõuna-Saksamaal või aladel, kus piimatootmistingimused ei ole nii head kui mujal. Toetuse eesmärgiks on aidata tootjatel oma tegevust jätkata, kuna nende tootmiskulud on teistest tootjatest kõrgemad ja piimahind langeb.

Viimasel Saksamaa piimakvoodibörsil kvoodi hinnad tõusid tänu suurele nõudlusele 5.16 kr/kg-lt 6.10 kr/kg-ni ehk ligi 20%. Kokku sooviti osta 361 tuh tonni kvooti, müügiks pakuti aga

144 tuh tonni, mis ka kõik maha müüdi. Ida-Saksamaal tõusis piimakvoodi hind 4.85 kr/kg-ni, läänepoolsetes liidumaades 6.42 kr/kg-ni. Kvoodiga kauplemine on Saksamaal muutunud paindlikumaks ning nüüd võib kvooti osta ka teistest liidumaadest.

Samas kahtlustati Saksamaal kolme suurt odavkaupluste ketti (sh Lidl, Aldi) kartelli leppes piima hinna alandamisel. Saksamaa Taluliit esitas konkurentsiametile vastavasisulise kaebuse peale seda, kui kolm kaubandusketti käivitasid peaaegu korraga odava piima reklaamikampaania. 2008. aasta novembri alguses müüdi kolmes ketis 3,5%-list piima hinnaga 8.61 kr/l ja 1,5%-list piima hinnaga 7.67 kr/l.

Hollandi valitsus on otsustanud anda majandusabi piimatootjatele, kes on kaotanud raha transpordikeelu tõttu, mis kehtestati Põhja- ja Kesk-Hollandis sinikeelsustõve leviku tõttu. Uus toetussüsteem soovitakse ellu viia nii kiirelt kui võimalik.

Taanis viimasel piimakvoodi börsil hinnad langesid 3.30 Eesti kroonini kilolt. See on ligi 25% madalam hind kui eelmisel 2008. aasta augustibörsil. Viimasel börsil toimis nn ostjaturg. Selle põhjuseks peetakse 2,5%-list kvoodi suurendamist kõigil tootjatel ning seda, et kogu lisakvooti ei kasutatud veel ära. Viimasel börsil pakuti müügiks 62,5 tuh tonni kvooti, osta sooviti aga 32,5 tuh tonni.

Suurbritannias on toorpiima hind alates maikuust kergelt tõusnud ning oli oktoobris 5.26 kr/kg. Sellega ületas toorpiima hind aasta varasema taseme, kuid jääb veel veidi alla EL suurriikide – Saksamaa ja Prantsusmaa toorpiima hinnast. Samal ajal on piima kokkuost olnud väiksem aasta varasemast. 2008. aasta 11 kuu jooksul varusid piimatööstused 2,5% vähem piima kui samal ajavahemikul aasta tagasi. Suurbritannial oli ka 2007/08 majandusaastal piimakvoodi suur alataituvus.

Šoti piimatööstusettevõtte kohta saadeti 2006. aasta septembris kaebus, et nad on 2000-2003. aastal omavahel piimahinnas kokku leppinud. 2008. aasta lõpus loobus kohalik konkurentsiamet asja uurimisest tõendite puudumise tõttu.

Itaalia valitsus püüab aidata riigi juustutootjaid sellega, et ostab 100 tuh tervet parmesani juustu. Sellega soovib valitsus juustutootjatele sissetuleku kindlustada. Juustud saadetakse heategevusorganisatsioonidele, mis jagavad need toiduabina laiali.

Samuti saavutas Itaalia Euroopa Komisjoniga kokkuleppe suurendada piimakvooti 2009. aastal 5%. Uus reeglistik lubab rakendada uusi riiklikke toetusmeetmeid riikide piimasektori abistamiseks kuni 2014. aastani.

Rahvusvaheline konkurents

Arla Foods teatas, et ettevõtte 2008. aasta ootused täideti ligi kolmandiku võrra väiksemas matus - 1,89 mlrd Eesti krooni asemel oodatakse müügikäibeks 1,3-1,5 mlrd Eesti krooni. Seega ei saa Taani ja Rootsi piimatootjad piima müügi eest nii suurt aasta lõpu hinnalisa, kui loodeti. Seetõttu vähendati ka aastaboonuse prognoose 33 sendilt kilo kohta 21-25 sendini kilolt (Taanis). Selle põhjuseks tuuakse finantskriisi, tarbijate poolt odavamate toodete valiku sagenemist, piimatoodete hinnalangust maailmaturul ja kahe põhituru valuuta Rootsi krooni ja Briti naela madalat kurssi. Samuti mõjutas Arla majandustulemusi oluliselt ka melamiini skandaal Hiinas, mis läks Arlale maksma üle 136 mln Eesti krooni, mis Hiina turul sellega kaotati. Peale melamiiniskandaali vähenes Arla Foods müük Hiinas poole võrra. Praegu püütakse kõikvõimalikel meetoditel tarbija usaldust Hiinas taastada.

Arla Foods loodab lähema 5 aasta jooksul kasvada ja oma kaalukust turul suurendada. Selle saavutamiseks seisavad ees struktuurimuutused Rootsis. Plaanitakse osadele välisurgudele pöörata vähem tähelepanu ning koduturule rohkem, eriti Skånes ja Põhja-Rootsis. Koduturgu kaotada ei taheta. Viie aasta jooksul konsolideeritakse piimaturg ning Arla meiereid peaksid hakama tööle täisvõimsusel. Arla Foods on teatanud, et suurte riigipiire ületavad piimatööstusettevõtete liitumiste aeg on möödas, sest need nõuavad liiga suuri ressursse, võtavad kaua aega ja on seega kallid. Selle asemel püütakse teiste ettevõtetega Põhja-Euroopas teha koostööd ning pakkuda selle piirkonna 250 mln suurusele ostuvõimelisele elanikkonnale skandinaavia piimatooteid. Põhiturgusid Taanis ja Rootsis täiendavad tulevikus tugevad positsioonid Inglismaal, Soomes, Saksamaal ja Poolas.

Soomes ostis Arla Foods 2 aastat tagasi osa Ingmanist, nüüd ostetakse ülejäänud 70% aktsiapakist. Sellega asub Arla Foods Soomes tõsisesse konkurentsi sealse turuliidri Valioga, keda on varem peetud ka potentsiaalseks koostööpartneriks. Saksamaal soovitakse arendada koostööd sealsete meiereidega ning ei välistata ka joogipiima turule sisenemist Saksamaal. Samuti soovitakse hoida oma tugevat turupositsiooni Saksa juustuturul. Uus strateegia sisaldab ka kasvu Venemaal, Hiinas ja USA-s. See ei tähenda, et teistele turgudele enam ei müüda, vaid pigem seda, et investeeringuid tehakse väga eesmärgikindlalt. Seetõttu ei räägita uutes plaanides varem kavandatud meierei rajamisest Kanadasse ning praeguseks ei plaanita seda teha ka Saudi Araabiasse. Arla Foods ei pea enam Lähis-Ida lähiaastail piirkonnaks, kuhu panustatakse.

Alates 2009. aasta 1. jaanuarist on Hirtshalsi meierei Arla Foods osa. Jaanuari jooksul töötatakse välja plaan ühiste tegevuste ja toodete osas.

2013. aastaks soovib Arla Foods käivet suurendada 157,5 mlrd Eesti kroonini. 2009. aastal püütakse saavutada järgmised tulemused: müügi käive 98,7 mlrd Eesti krooni ja kasum ligi 1,9 mlrd krooni ehk 31,5 senti kg piima kohta (2008.a eelarves 1,89 mlrd kr, kuid seda alandati detsembris 1,3-1,5 mlrd kroonini).

2009. aasta 1. jaanuarist langetas Arla tavapiima kokkuostuhinda 4.88 Eesti kroonini kilolt ning mahepiima hinda 6.31 kr/kg-ni.

Arla Foods soovib muutuda looduslähedasemaks ning võtab kasutusele uue rohelise logo. Soovitakse kasutada vähem erinevaid logosid ning rohkem sünergiat eri turgudel. Samuti võetakse kasutusele uus hüüdlause “Lähemal loodusele” ning see peaks näitama, et ettevõtte toodab piimatooteid ilma sünteetiliste lisaaineteta. Samuti on Arla Euroopa suurim mahepiima käitlev meierei, mis sobib nende uue kaubamärgi kuvandiga väga hästi. Esialgu hakati 2008. aasta lõpus uut logo kasutama välisturgudel ning seejärel 2009. aasta kevadel tehakse seda ka koduturgudel Taanis ja Rootsis. Edaspidi kavatakse kasutada kolme kaubamärki: Castello, Lurpak ja Arla.

Arla kasutas oma toodete tutvustamiseks reklaamklippi, kus peatähelepanu oli sellel, et lehmad sõid vabas looduses karjamaal ning kus kasutati nende uut hüüdlause “Lähemal loodusele”. Tarbijakaitseamet keelas aga selle reklaami, kui tarbijat eksitava ära, sest suurem osa lehma tänapäeval karjamaal enam ei käi.

Hollandis liitusid Campina ja Frieslandi piimatööstusettevõtted ning uueks ettevõtte nimeks sai **Royal Friesland Campina**. Tegemist on globaalse haardega ettevõttega, mille aastakäive on 142,4 mlrd krooni, sellele tarnib piima 17 tuhat piimatootjat, kokku ostetakse 8,3 mln tonni piima aastas. Seal on 24 riigi 100-s tootmis- ja müügiüksuses tööl kokku 22 tuhat töötajat. Ettevõtte peakontor on Amersfoortis.

Uuel hooajal alandab **Fonterra** piima kokkuostuhinda vähemalt 9%. Ettevõtte maailma piimaturu paranemisse 2009. aasta I poolaastal ei looda. See juhtub alles peale finantskriisi möödumist ning kuna USA ja EL laod täituvad praegu piimatoodetega, siis hinnatõusu on oodata alles peale nende ladude tühjaks müüki.

Briti meierei **Dairy Crest** on andnud teada, et nende 2008. aasta majandustulemused tulevad oodatust 10% kehvemad. Selle põhjuseks peetakse kõrget piima kokkuostuhinda, majandussurutist ning konkurentsi tugevnemist.

Väike Taanis Broderupis asuv meierei **Naturmælk** suurendas eelmisel aastal oma käivet 84 mln Eesti krooni võrra ning jõudis 420 mln kroonise aastakäibeni. Tarbijad on nende tooted kenasti omaks võtnud.

Šveitsi piimatööstusettevõtte **Emmi** alandas 2008. aasta oktoobris piima kokkuostuhinda 42 Eesti sendi võrra kilo kohta. Selle põhjuseks peeti Šveitsi frangi tugevnemist. Kevadel on oodata uut hinnalangust. Hinda lubatakse jällegi tõsta, kui turuolukord paraneb.

Taanis Herningi Messikeskuses korraldati 2008. aastal lõpus parimate Põhjamaade piimatoodete valimised. Kokku võttis osa 1392 toodet Taanist, Norrast, Rootsist, Fääri saartelt ja Islandilt. Kusjuures Taanist oli võistlustooteid kokku 1039 58 meiereist, teistest riikidest kokku 46 meiereist. Tooteid hindas 150 erialaspetsialisti, kes valis juustude, või ja linnapiimatoodete seast välja finalistid. Finaliste hindas rahvas ning valis nende seast välja nii Taani meistri kui ka Põhjamaade meistri.

Kokkuvõte

Eestis **toodeti piima** 2008. aasta 9 kuuga SA andmetel 529,3 tuh tonni ehk vaid 0,3% enam kui aasta tagasi. Samas suurenes piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogus** 3,5% ning osakaal piima kogutoodangust kasvas 88,6%-le (2007.a 85,9%). Perioodil 1.04.2008 – 30.09.2009 EL-i poolt määratud 2008/09 majandusaasta piima tootmiskvoodi täituvus oli 48,2%, sh tarnekvoot 48,5% ja otseturustuskvoot 27,8%. Lehmade arv oli III kvartali lõpus 4000 looma võrra väiksem kui aasta tagasi ning piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 208 kg võrra.

Piimatööstusettevõtetes suurenes SA kiirstatistika andmetel nende toodete tootmine, millele püsisid veel ekspordivõimalused (juust, täispiima- ja vadakupulber, TPA). Teiste toodete tootmismaht vähenes. Piimatööstusettevõtete majandustulemused 2008. aasta 9 kuuga olid küll head, kuid võrreldes aastatagusega need veidi halvenesid. **Müügikäibe** kasv aeglustus ja oli 9 kuu võrdluses 9,4% mullusest suurem (2007.a 9 kuud 10%). **Kulud** suurenesid müügitulust kiiremini (+10,6%) ning **kasum** vähenes (-11,6%). **Lisandväärtus** jäi enam-vähem eelmise aasta tasemele (+0,5%). Nii koduturul kui ekspordiks müük perioodi keskmisena aasta varasemaga võrreldes aeglustus - 9 kuuga suurenes koduturule müük 8,8%, ekspordiks 10% 2007. aasta 9 kuu 14% ja 23% asemel. Tööjõukulud (+9,1%) on suurenenud kogukuludest aeglasemalt ning kasv ühe töötaja kohta oli 11,8% aasta varasema 23% asemel. Tööjõu tootlikkus on samuti aeglustunud. **Investeeringud** olid 2,7 korda väiksemad 2007. aasta 9 kuu mahust ning 76% investeeringutest kulutati seadmetele ja masinatele.

Väliskaubavahetuses kasvas 2008. aasta 9 kuuga impordikäive (+40%) ekspordikäibest (+5,9%) kiiremini ning kaubavahetuse positiivne saldo vähenes (-3,9%). Väliskaubakäive kasvas kaubakoguste suurenemise tulemusel ja ekspordikäive ka eksporditud toodete ekspordihindade tõusu tõttu. Ekspordikäibest 85% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ning 15% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad sihtturud olid Läti (19% ekspordikäibest), Soome (17%) ja Saksamaa (14%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustas 40% juustu-kohupiima, 19% piimapulbrite ja 18% rõõsa piima-koore väljamüük. Impordikäibest moodustas 34% juustu-kohupiima import ja 25% hapupiimatoodete sissevedu. Suuremad piimatoodete impordiriigid oli Läti (22% impordikäibest), Poola (21%) ja Saksamaa (12%).

Piimatoodete **hinnad** 2008. aasta I poolal Eestis kõikusid, kuid III kvartalis hakkasid lange- ma ning langus kiirenes IV kvartalis. Tööstusest väljamüügihindade tase Eestis oli 2008. aasta 9 kuul pulbritel madalam, kuid võil, juustul ja värskapiimatoodetel kõrgem aasta varasema perioodi tasemest. IV kvartalis langesid peale juustu kõigi teiste toodete hinnad III kvartali keskmise suhtes. Piimatoodete jaehindade tõusutrend lõppes 2008. aasta aprillis ning pöördus mais kergele langusele ning kerge langus püsis 2008. aasta lõpuni. Piima kokkuostuhind tõusis Eestis 2008. aasta veeb- ruariks 5.29 kr/kg-ni ja hakkas siis langema ning langus kestis samuti aasta lõpuni. Eestis oli piima kokkuostuhind 2008. aasta novembris EL-27 riikide võrdluses pingerea lõpus Poola, Läti ja Leedu ees.

Maailmaturul kõikusid piimatoodete hinnad 2008. aasta I poolaastal tugevasti langus- suunal, kuid III kvartalis pöördusid pidevale langustrendile. IV kvartalis mõnede toodete osas langustrend kiirenes veelgi. Lõssipulbri ja või hinnad langesid nii EL-is kui USA-s 2008. aasta lõpus sekkumishinna tasemele ning riigid valmistasid turu tasakaalustamise eesmärgil sekkumis- ostudeks. See suurendab piimatoodete varusid. Maailmaturul prognoositakse tugevaid hinna- kõikumisi ka lähitulevikus. Madalate turuhindade tõttu langeb edaspidi ka piima kokkuostuhind.